

**Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická**

Destruktivní náboženské kultury na území ČR

Resocializace

Miloslav Michal

**Bakalářská práce
2009**

Prohlášení autora

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 23.3. 2009

Miloslav Michal

Poděkování

Děkuji PhDr. Martinu Kocandovi za vedení a cenné rady při tvorbě bakalářské práce.

Abstrakt

Tato práce pojednává o komplexně o problematice destruktivních náboženských kultů na území ČR. Na začátku je zde vyjmenováno a popsáno několik destruktivních kultů. Dále je zde definován pojem sekta. Jsou zde podrobně rozepsány vlastnosti sekt i jejich vznik a povahy. Autor se zde zabývá mechanismy sekt, nábořem nových členů, manipulativními metodami a profilem vůdce sekty a jeho vývojem od mládí. Je zde pojednáno i o myšlení lidí, kteří se stávají obětí sekty. Jsou zde popsány i různé patologie jakožto jeden z následků života v sektě a také stav jedince po opuštění sekty jakožto i samotný proces opuštění sekty a jeho provedení. V práci jsou popsány i způsoby jak by mělo jednat nejbližší okolí když zjistí u svého blízkého členství v sektě. V poslední části je potom kladen důraz na začlenění obětí sekty do společnosti, léčby závislosti na sektě a navázání na způsob života, jaký vedla před vstupem do sekty.

Klíčová slova

Sekta, vůdce, resocializace, brainwashing, indoktrinace, mechanismy sekty, patologie, love-bombing, deprogramátor, mentální manipulace.

Abstract

The thesis deals with the issue of destructive religious cults in the Czech Republic. Selected destructive cults are defined and described at the beginning of the thesis. The term sect is also specified. The characteristics of the sects are explained in detail, along with their origin. The author focuses on the mechanisms of the sects, recruiting of new members/followers, commonly used manipulative methods and the profile of the leader and his maturation. The reasoning of the people who fall victim to sects is also discussed at this point. Different pathologies being one of the results of life in a sect are described, mentioning also the position of an individual during and after leaving the sect. The thesis then explains the manner in which the environment of someone who has joined a sect should react. The final part of the thesis focuses on the process of integration of the victim into society, treatment of addiction to the sect and restoring the original lifestyle.

Key words

Sect, leader, socialize, brainwashing, indoctrinate, the mechanisms of the sects, pathology, love-bombing, deprogrammer, the mental manipulation.

Obsah

1	Úvod.....	10
2	Destruktivní náboženské kulty na území ČR.....	11
2.1	Společenství Sun – Mjong Muna.....	11
2.2	Scientologická církev.....	12
2.3	Náboženská společnost Svědků Jehovových.....	13
2.4	Satanismus.....	14
2.5	Církev Ježíše Krista svatých posledních dnů (Mormoni).....	16
2.6	David berg a Rodina.....	17
2.7	Hnutí Hare Kršna.....	18
2.8	Transcendentální meditace.....	19
2.9	Šrí Činmoj.....	20
3	Mechanismy sekty.....	21
3.1	Charakteristika sekty.....	21
3.2	Vlastnosti s fungování sekty.....	22
3.3	Nábor stoupenců.....	24
3.4	Charakteristika potenciálních obětí sekty.....	26
3.5	Donucování.....	27
3.6	Stav jedince před vstupem do sekty.....	30
3.7	Patologie způsobené sektou.....	32
3.8	Neurotické a úzkostné poruchy jako následek sektářského zneužívání.....	35
3.8.1	Klinické projevy úzkostných poruch.....	35
3.8.2	Generalizování úzkostná porucha.....	36
3.8.3	Fobická úzkostná porucha.....	36
3.8.4	Panická úzkostná porucha.....	37
3.9	Vůdce sekty.....	37
4	Resocializace.....	39

4.1	Opuštění sekty.....	39
4.2	Období po opuštění sekty.....	41
4.3	Léčba závislosti.....	42
4.4	Postup příbuzných a přátel v případě zjištění členství v sektě	43
4.5	Návrat jedince do společnosti.....	45
4.6	Asertivita jakožto prostředek obrany proti sektám.....	46
4.7	Pozitivní myšlení jako prostředek pomáhající vyrovnat se s následky pobytu v sektě.....	47
5	Závěr.....	49
6	Použitá literatura.....	51
7	Internetové zdroje.....	52
8	Přílohy.....	53
8.1	Dotazník.....	53

1 Úvod

Od psaní této práce očekávám, že proniknu hlouběji do učení některých destruktivních kultů a zjistím, čím lidi přitahují. Velmi mě zajímají i životní osudy a vývoj vůdců sekt. Mají nějaké sjednocující rysy osobnosti nebo podobné rodinné zázemí? Uvědomují si, že svým jednáním škodí druhým? A jsou odpovědní za své jednání? Chtěl bych také zjistit, kteří lidé nejčastěji vstupují do sekty. Zajímalo by mě, jestli se to týká jenom lidí psychicky narušených nebo i normálních. Pokud ano, tak v jakých případech.

Destruktivní kulty (v této práci je budu nazývat sektami) působí na svoje členy negativně a víceméně jim nedovolí normálně žít. Jak je tedy možné, že i přes to u sekty lidé zůstávají? Cožpak nepoznají, že jsou sektou a vůdcem využíváni?

Chtěl bych se dopátrat i toho, jaká skupina lidí je pro sekty nejpřitažlivější a proč.

Z minulosti už vím, že sekty používají propracované metody náboru nových členů. Chtěl bych se těmito metodami podrobně zabývat a zjistit, kdy přesně dochází k přesvědčení člověka o vstupu do sekty.

Chtěl bych rozebrat vnitřní strukturu sekty a zjistit, jaké postavení v ní má vůdce a do jaké míry vyžaduje poslušnost a jak se chová k jednotlivým členům sekty.

Není také sekta jako sekta. Myslím si, že by bylo přínosné proniknout více do dělení sekt podle různých kritérií: jako třeba vnitřní způsob organizace nebo projevy k vnějšímu světu.

Sekta musí mít i nějakou ideologii, ze které musí vycházet. Je i ta ideologie vždy špatná? O některých ideologiích již vím to, že jsou zcela zcestné a postrádají logiku. V sektě na logiku ideologie nikdo nedohlídí nebo je alogičnost zcela samozřejmá?

Když dojde v některých případech k opuštění sekty, tak asi existuje víc možností, jak to udělat a určitě to nebude jednorázové rozhodnutí, ale proces. Odchází člověk ze sekty sám nebo mu někdo při tom pomáhá? Tohle bych chtěl také hlouběji prozkoumat.

Destruktivní kult působí na své členy destruktivně, tak by mě zajímaly konkrétní způsoby postižení a kam až toto může zajít. S tím souvisí i proces resocializace. Jakým způsobem se potom takový člověk navrácí do společnosti? A jak se k němu má chovat rodina a přátelé? Zajímalo by mě také, do jaké míry oběť sekty spolupracuje.

Jsou zde i věci, o kterých nemám tušení, ale doufám, že v průběhu práce do problematiky proniknu hlouběji a budu schopný se v destruktivních kultech a jejich mechanismech orientovat a třeba by to mohlo být v budoucnu užitečné i pro ostatní.

2 Destruktivní náboženské kulty na území ČR

2.1 Společenství Sun – Mjong Muna

„Jako společenství Sun – Mjong Muna označujeme celkově řadu náboženských, společenských, politických i podnikatelských aktivit, které jsou tímto mužem inspirovány a neneseny vírou v jeho jedinečné, mesiášské poslání.“[Vojtíšek 2004: 111]

Korejce Mun Son – Mjong založil v Soulu v roce 1954 Společenství Ducha svatého pro sjednocení světového křesťanství. Podle svých slov již v dětství prožíval nadpřirozené události. V mládí se stal kazatelem a zažil pronásledování. Munova církev se postupně zradikalizovala a přijala myšlenku ohledně Munova mesiášství a také předpověděla konec světa na rok 1968. Roku 1971 Mun přesídlil do USA, kde očekával větší podporu svého společenství, než v Koreji. V USA ho ale odmítly velké církve a velká část veřejnosti kvůli podivným náborovým metodám. Mun se kvůli finančním přestupkům dokonce dostal před soud a v osmdesátých letech byl asi rok ve vězení. V devadesátých letech už jeho stoupenci začali hromadně odpadat a vedení církve nebylo schopné vysvětlit jakým směrem se společnost ubírá a jaké má cíle.

Munovo společenství čerpalo svoje učení z knihy *Boží princip*. Podle této knihy Bůh chce aby lidé vytvářeli dokonalé rodiny. Jet ale zklamán sexuálním hříchem Evy a ukřižováním Ježíše, který byl ukřižován dříve než stihl založit rodinu. Dalším spasitelem by měl být právě Mun a jeho již několikátá manželka Mun Han Hak Ča . V Munově ostrém dualistickém vidění proti sobě stojí nejen dobro a zlo, Bůh a satan, dokonalý Adam a padlý Adam, ale i demokracie (reprezentována Spojenými státy americkými) a komunismus (reprezentován Sovětským svazem), resp. Jižní a severní Korea. “[Vojtíšek 2004: 113]

Mun má potom překonat všechny tyto rozpory a nastolit Boží království. Chce tak konat prostřednictvím tzv. „dokonalých rodin“.

Munovo společenství funguje prostřednictvím desítek organizací. Bývají to církve (Společenství Ducha svatého pro sjednocení světového křesťanství, Církve sjednocení), organizace mládeže (Vysokoškolské sdružení pro výzkum Principu – CARP, Služba náboženské mládeže – RYS) a děti (Středoškolské sdružení pro výzkum Principu – HARP), mírové organizace (Federace žen za světový mír – WFWP, Federace rodin za světový mír a sjednocení – FFWPU), kulturní organizace (Malí andělé) a mnoho dalších.”[Vojtíšek 2004: 113]

Jde zde především o mladé lidi a druhotně i o všechny, kteří se hlásí k myšlenkovému proudu Munova společenství.

Když se dělá nábor do Munova společenství prostřednictvím těchto organizací, tak se zapírají východiska těchto organizací. Používají se také techniky psychické manipulace, z nichž je nejznámější technika „bombardování láskou“. To znamená, že když někdo přijde do nějakého společenství tohoto vyznání, tak se o něj všichni začnou zajímat a projevovat mu až přílišnou náklonnost. Často se tvořily studijní centra, kde docházelo k náborům hlavně vysokoškoláků, kteří byly posléze pověřeni různými úkoly jak přispět něčím společenství. Službou pro společenství dotyčný dostane možnost přidělení manželského partnera, kterého mu přidělí Mun.

V Koreji a Japonsku je členů tohoto hnutí na statisíce, V Evropě a USA až desítky tisíc. U jsou to jenom desítky.

[Vojtíšek 2004], [Vojtíšek 2007]

2.2 Scientologická církev

Scientologii jako obor založil Lafayette Ronald Hubbard, který v roce 1950 vydal knihu s názvem *Dianetika – věda o duševním zdraví*. Díky této knize začaly v USA vznikat dianetická centra, která se později přeměnila na Scientologickou církev.

Nauku scientologů tvoří učení o mimozemských bytostech – Théťané, kteří byly původně čistě duchovními bytostmi, ale potom sestoupili do hmoty, kde ztratili svoje božské schopnosti jako například vysoká inteligence. Takovým Théťanem je v podstatě každý člověk a může se do původního stavu vrátit pomocí *auditingů*. Auditing je takové terapeutické sezení, při kterém má auditovaný v ruce detektor lži a auditor se ho doptává na traumatické zážitky přičemž se zde zachází do nejmenších detailů, při čemž se auditovaný necítí zrovna dobře. Konec tohoto sezení proto vnímá se značnou úlevou, což se mylně předkládá jako vyřešení problému. Za auditingy se samozřejmě platí přičemž každý následující auditing je dražší než ten předchozí a jet možné vypěstovat si na něm návyk. Kontakt se scientology se naváže zpočátku nevědomě a to většinou přes nějaké dianetické centrum skrze nejrůznější přednášky. Klient, který absolvoval již více auditingů potom dostane nabídku stát se členem církve a zapojit se do jejich aktivit. „Z nichž jet možné jmenovat firmy, které prodávají licencované Hubbardovy administrativní technologie (u nás např. Firma Business Success a Bernard Schmitt), jazykovou školu LITE, protidrogový program Narconon, program pro

resocializaci vězňů Criminon, anebo organizaci sloužící k diskreditaci psychiatrie či kritických psychiatrů – Občanskou komisi pro lidská práva (CCHR).” [Vojtíšek 2004: 260]

Posledně jmenovaná organizace má příčinu vzniku v odmítnutí Hubbardova díla psychology a psychiatry za což si vysloužili Hubbardovu upřímnou nenávisť.

Hlavní organizací v rámci církve je společnost Freewinds a hlavním scientologem je dnes David Miscavige. V ČR je odhadem jenom několik desítek scientologů a hlavní sídlo je v Praze 1 na adrese Jindřišská 7.

Největší kritiku zasluhují audity, kdy se klientovi vsugeruje falešná představa, se kterou se následně pracuje. Kritizuje se také neodbornost auditorů (terapeutů), neprůhledná struktura, manipulativní praktiky náboru a také není jasné jestli se jedná o náboženskou, psychoterapeutickou nebo podnikatelskou aktivitu.

Symboly scientologů jsou kříž se čtyřcípou hvězdí, který má symbolizovat osm dynamik života. Dalším je pyramida rozdělena horizontálně na čtyři části mající zelenou barvu jako symbol růstu a v mezerách je žlutá barva, která symbolizuje život.

[Vojtíšek 2004]

2.3 Náboženská společnost Svědků Jehovových

William Miller byl pocestným kazatelem, který ohlašoval druhý Kristův příchod. A to podle něj mělo být v letech 1843 – 1844. Jeho myšlenka našla více následovníků, z nichž někteří dokonce prodávali svoje domy a utíkali se do hor připravit na předpovídaný konec světa. Tyto skupiny byly pojmenovány jako adventistické (z lat. *adventus* – příchod). Když se potom nic nestalo, Miller uznal, že neměl pravdu a jeho následovníci se rozprchli. Životaschopná zůstala jen skupinka Adventistů sedmého dne, jejichž vůdkyní byla Ellen Harmonová – Whiteová.

Další z adventistických skupiny – Půlnoční křik, byla přesvědčena, že apokalypsa přijde v letech 1873 nebo 1874. Členem této skupiny byl I Charles Taze Russel, který založil v roce 1870 skupinu, která se jmenovala: *Badatelé bible*. Tato skupina začala také vydávat časopis *Siónská strážná věž* kolem této skupiny se začaly tvořit skupinky s označením *Mezinárodní badatelé bible*. Russel ještě předpověděl několik konců světa, což nedodalo hnutí na důvěryhodnosti a když umřel, tak ho nahradil J.F. Rutherford, který také předpověděl konce světa, ale už jenom dva. Když byl u moci, tak vybudoval jasnou strukturu hnutí, která trvá dodnes. „Za jeho vedení byl v roce 1931 přijat název: Svědkové Jehovovi.”[Vojtíšek 1998:72].

Již v těchto počátečních dobách hnutí byla patrná velká misijní horlivost a také jistý fundamentalismus. Můžeme zde mluvit také o strachu a udavačství mezi jednotlivými členy, protože za projev nesouhlasu s učením Svědků Jehovových je trestem vyloučení, které bývá nezhřídkou doprovázeno psychickými problémy. Tiskoviny vydané hnutím mají charakter snad ještě nadřazenější bibli: „Ostatně již zakladatel Russel prohlašoval své spisy za důležitější než samu bibli.“ [Vojtíšek 1998:72]

Co se týče učení Svědků Jehovových, tak základ tvoří protestantismus s probuzeneckými prvky. Svědci Jehovovi kladou důraz na svoji odlišnost od katolických církví, které jsou podle nich nástroji v rukou satana. Odmítají víru v Boží trojici, víru v duši, neslaví Vánoce a i jiné svátky a také nemají úctu ke kříži. „Pro svědky Jehovovy je kromě tohoto odmítání dále typická víra ve dvojí „stádo“ spasených – 144 tisíc svědků vládnoucích z nebe a „velký zástup“ svědků žijících pod touto vládou na obnovené zemi v míru, všeobecné lásce a harmonii.“ [Vojtíšek 2004: 98]

Tomuto mají předcházet katastrofické události, které se váží k několikaletým předpovědím konce světa. Protože se ale tak nestalo, tak vedení Svědků Jehovových na další předpovědi rezignovalo.

Svědkové Jehovovi působí kontroverzně také díky zákazem členů podílet se na transfuzi krve, takže by někteří byli schopni i zemřít, aby tento zákaz neporušili. Platí zde i zákaz očkování a zákaz transplantace. Zakazují také účastnit se základní vojenské služby, ale v posledních letech tento zákaz vyzněl do ztracena a vedení toto rozhodnutí ponechalo na svědomí každého člena zvlášť.

Po celém světě se mezi Svědky Jehovovy počítá asi 5.8 milionů lidí a u nás 16 tisíc. Symbol, který náboženskou společnost prezentuje navenek, je strážná vížka a vedoucí osobností pro celý svět je Milton G. Henschel a pro ČR MUDr. Ondřej Kadlec.

[Vojtíšek 1998], [Vojtíšek 2004], [Vojtíšek 2007], [Dokumenty Katolické církve 1997]

2.4 Satanismus

Samotný pojem satanismus v sobě skrývá celou škálu prvků od prosté provokace mládeže až po čistě náboženské spolky s krvavými rituály. Pro satanismus je typická nejednotnost – ať už názorová nebo strukturní. Není ani společná víra v reálnou existenci satana. Jediným sjednocujícím prvkem je ale určitý vzdor proti většinové společnosti.

„Jako *satana* označují monoteistická náboženství duchovní bytost, která stojí v odporu vůči Bohu a věřícím v něho.“ [Vojtíšek 2004: 168]

„Obecně se satanismem myslí kult Satana, který může být chápán buď jako zlé samostatné božstvo, nebo jako protivník křesťanského Boha.“[Cantelmi, Cacaceová 2008: 44]

Některým příslušníkům většinových náboženství se jeví jako satanismus to, co je nepřátelské vůči jejich náboženství, i když se to satanismu nijak netýká. Jsou to většinou okultní, magické a čarodějnické praktiky.

Satan nemusí být vždy chápán jako osoba, ale jako symbol sil zla. Označení satana je víc- např.: ďábel (zřec. *diabolos* – pomlouvač), Lucifer (lat.: *nosič světla*) a Belzebub nebo Antikrist.

Satanismus jako takový byl v minulosti určitou formou protestu vůči většinovému náboženství. „Odpovídající formou tohoto protestu byl tedy **náboženský satanismus**, tj. uctívání satana formou modlitby, vzývání, obětí apod. Za vrchol těchto akcí je považována černá mše.“[Vojtíšek 2004: 169]

Obsah těchto rituálů je sporný a v médiích kolují různé nepřesnosti. Je známo, že při některých rituálech byla obětována zvířata, probíhalo tam zneuctění hostií, vzývání satana a jiné.

Satanismus používají jako označení svých aktivit i někteří lidé bádající v oblasti esoteriky a magie. Nemyslí to ale v náboženském termínu – spíše jako jakýsi myšlenkový směr.

Jedním z druhů satanismu je i tzv. mravní **satanismus**. Tento směr klade na první místo člověka, který není ničím omezen. Mezi hlavní postavy patří Aleister Crowley a dále pak Anton Szandor La Vey, který žil v drsném katolickém prostředí, což ho přimělo, aby svoji pozornost obrátil úplně opačným směrem. A to k magii a spiritismu. La Vey žil výstředním životem a při satanských rituálech se nechával často fotografovat a také založil Církev satanovu (30.4. 1966). V roce 1969 vydal také Satanskou bibli.

Samotné obřady Satanské církve byly zaměřeny spíše psychoterapeuticky s důrazem na sebevědomí a svobodu jedince.

Satanismus se stal inspirací i v umění. Hlavně v případech hudebních skupiny jako např.: Black Sabbath, Root, Törr, Master's Hammer atd. O některých skupinách kolují zvěsti, že při puštění jejich nahrávek pozpátku jsou slyšet satanské texty.

O satanismu by se dalo souhrnně tvrdit, že je většinou jenom zástěrkou pro vyjádření určitého vzdoru proti většinové společnosti a to hlavně u mládeže. Nesmíme ale zapomínat, že v některých případech se někteří lidé považující se za opravdové náboženské satanisty dopouštějí při rituálech zvířecích nebo i lidských obětí.

[Vojtíšek 2004], [Cantelmi, Cacaceová 2008]

2.5 Církev Ježíše Krista svatých posledních dnů (Mormoni)

Tuto ‚církev‘ založil v roce 1830 Joseph Smith. Byl inspirován údajným zjevením Boha, když se modlil v lese a bylo mu řečeno, že církev, kterou Smith založí, bude jediná pravá pokračovatelka prvotní církve. Během dalšího zjevení našel několik zlatých desek, které obnášely další poselství. Když Smith poselství opsal a přeložil, tak desky byly odneseny do nebe. „Tímto překladem vznikla roku 1830 *Knihá Mormon* a na jejím základě se kolem Joseph Smitha vytvořilo první společenství lidí, kteří dostali od svého okolí jméno *mormoni*.“ [Vojtíšek 2004: 88]

Mormoni byli již od počátku velmi horliví v misijní činnosti a v dodržování svých přísných příkázání, čímž vyvolali prudký odpor většinové společnosti. Tento odpor vyvrcholil v ozbrojené potyčce v roce 1844, kdy byl Joseph Smith zabit při přepadení vězení, kde byl zrovna zavřený.

Po Smithově smrti se jeho stoupenci již pod vedením Brigham Younga vydali na cestu hledat zemi, kde se jim povede lépe. Touto zemí se stalo místo poblíž Velkého Solného jezera ve státě Utah. Tam postavili město Salt Lake City.

Samotné učení církve má základy v protestantské a probuzenecké tradici, vyznává mnohobozství a nařizuje poslušnost prezidentovi církve. Co se týče písemných zdrojů jejich víry, tak jich je víc.: „Věřouka této církve je kromě *Knihy Mormon* obsažena i v *Knize nauk a smluv*, *Drahocenné perle* a mladších výrocih prezidentů církve, kteří jsou považovány za proroky. Na konci řady posvátných spisů stojí i Bible, která je směrodatná v těch částech, které neodporují pozdějším zjevením.“ [Vojtíšek 2004: 89]

Velké kontroverze vyvolávalo praktikování mnohoženství, které bylo ale roku 1890 odvoláno. Dále pak vraždění ve jménu náboženství, tajné rituály a rasová diskriminace.

Mormoni patří též ke společnostem, které očekávaly konec světa. S tím souvisí zvláštní prvek oblečení, který nazývají garmenty, což je jakési spodní prádlo mající svého nositele chránit před zlými věcmi. Tento kus prádla dostane člověk při iniciačním rituálu v mormonském chrámu. Tamtéž se provádějí i mormonské křty a uzavírání manželství.

Ve světě je údajně 11,5 milionů mormonů, centrum mají v Salt Lake City a prezidentem je Gordon B. Hinckley. V ČR je asi patnáct set členů církve a fungují ve formě misii s prezidentem W. Mack Watkinsem, který má ještě rádce, jímž je Radovan Čaněk.

Církev Ježíše Krista svatých posledních dnů má status státem registrované náboženské společnosti.

[Vojtíšek 2004], [Vojtíšek 2007]

2.6 David Berg a Rodina

„Rodina je radikální misijní skupina, inspirovaná charismatickým hnutím, ale plně určená svéráznými proroctvími svého zakladatele.“ [Vojtíšek 2004: 115]

V 60. letech pracoval David Berg jako misionář mezi mladými lidmi v Kalifornii, kteří patřili k proudu tehdejší kontrakultury. Berg měl obdržet proroctví o blížícím se zemětřesení a následkem toho opustil Kalifornii a vydal se na cestu USA. V té době měl již své následovníky. „Tento exodus připodobnili k putování izraelského národa po poušti, při němž obdrželi nová, biblická jména. David Berg přijal jméno Mojžíš a mezi svými následovníky byl do konce života znám jako Mo, Mojžíš, Mo David a pod dalšími jmény.“ [Vojtíšek 2004: 115]

V roce 1970 se Berg spolu se svými následovníky usadil na ranči v Texasu a přijali název Děti Boží, kterým je označovala veřejnost. Berg a jeho následovníci se ale brzy dostali do konfliktu s většinovou společností. Důvodem byla jejich přílišná radikalita v názorech a odmítání řádu společnosti, politického systému, náboženství a kultury. Z tohoto důvodu odešli z USA a začali zakládat komunity ve světě. Později si začali říkat jenom Rodina a David Berg už se na veřejnosti neobjevil a jenom se skrýval. Od roku 1995, kdy přijala Rodina tzv. *Chartu lásky* se snaží zlepšit jméno a zařadit se mezi uznávané církve.

V Rodině se již od počátku praktikoval spiritismus – dotazování se zemřelých, očekával se konec světa (údajně na rok 1973) a Berg byl považován za předchůdce Krista. Berg také zavedl tzv. *sparing*, což je střídání sexuálních partnerů v komunitě podle předem stanoveného rozpisu. Odůvodňoval to jako křesťanskou lásku a sebedarování. Tento postoj používala Rodina i při misijní činnosti.: „Roku 1976 se sex stal i součástí misijního působení Bergových komunit. Jako metodu k získávání mužských následovníků zavedl Berg tzv. *flirty-fishing* (laškovné rybaření, tzv. FFing), při němž se ženské příslušnice komunit vydávaly do barů a nočních podniků, aby prokazovaly Ježíšovu lásku prostitucí.“ [Vojtíšek 2004: 116]

Kdo tyto „misie“ odmítl podstoupit, tak byl obviněn ze sobectví a z toho, že se nechce darovat ostatním. Později se ale z důvodu obav z pohlavních chorob od těchto metod upustilo.

Veřejnost na tomto společenství odsuzuje zejména její sexuální chování, specifické metody manipulace a také zacházení s dětmi sektářů v komunitách.

Co se týče uspořádání společného života, tak Rodina žije v komunitách. Po celém světě je asi 10 tisíc členů. V čele stojí žena se jménem Maria, který kdysi s Bergem žila. V ČR má Rodina jenom několik členů.

[Vojtíšek 2004]

2.7 Hnutí Hare Kršna

„Je to směr, který uctívá indického boha Višnu, a to v jednom z jeho vtělení (*avatarů*) – v Kršnovi, jehož považuje za nejvyšší osobnost božství.“ [Vojtíšek 2004: 323]

Tento směr nejvíce šířil Čaitanja Maháprabhu, což byl brahmán (kněz) žijící na přelomu 15. a 16. století. Hlásal cestu oddanosti (*bhakti*) jako jedinou možnost dosáhnout božství. „Ta se nejlépe projeví v radostném zpěvu slov „Haré Kršna, Haré Kršna, Kršna Kršna, Haré Haré; Haré Ráma, Haré Ráma, Ráma Ráma, Haré Haré“, v tanci a hudbě. Ve slovech této mantry (mahámantry) je oslavován bůh Kršna a jeho druhá inkarnace – princ Ráma.“ [Vojtíšek 2004: 324]

Na západ se tento směr dostal zásluhou Achaje Čarana De, který se zasloužil také o překlady indických náboženských děl. V roce 1965 přesídlil z Kalkaty do USA, kde svým učením zaujal především příslušníky hippies a ke konci jeho života bylo již vybudováno v USA mnoho klášterů (ášramů). Po jeho smrti hnutí zápasilo s vnitřní nestabilitou.

Základem učení tohoto hnutí je překlad indického spisu Bhagavadgíty a Bhágavatamu. Důraz se také klade na velkou poslušnost vůči svému duchovnímu učiteli. Ten má žáka dovést k poznání, že je vlastně nesmrtelnou duší v omezeném těle. Praktikující by také měl mít čím dál víc rád svého boha a snažit se zlepšit své jednání, aby se dostal z koloběhu znovuzrození a dosáhl tak stavu klidu. Samotná náboženská praxe se skládá z přísného vegetariánství, předepsané životosprávy, zpěvu a recitování manter.

Členy tohoto hnutí je možné potkat nejčastěji při konání průvodu v ulicích měst, kde se prezentují hlasitým zpěvem a svým typickým oranžovohnědým oděvem. Hnutí se snaží působit také prostřednictvím svých restaurací a farem.

Po celém světě má hnutí maximálně 20 tisíc členů a u nás kolem 200. U nás je hlavní postavou hnutí Nedad Nejkov. Významným centrem u nás je Kršnuv Dvůr, který leží u Chotýšan. Na této farmě se vyrábí vegetariánské produkty a pořádají se tu také exkurze. V Praze provozuje hnutí také dvě jídelny.

Na tomto hnutí většinová společnost negativně hodnotí recitování manter, které se uskutečňuje s velkou intenzitou, a také morální selhání většího počtu po sobě jdoucích vůdců, kteří mají veliký vliv na svoje stoupence.

[Vojtíšek 2004], [Vojtíšek 2007], [Kol. autorů 1998]

2.8 Transcendentální meditace

„Transcendentální meditace je jednoduchá relaxační technika, která byla vytvořena ve snaze zpřístupnit indickou náboženskou praxi Západu.“ [Vojtíšek 2004: 320]

Tuto techniku vytvořil Mahářiši Mahéš Jógi a od druhé poloviny 50. let minulého století ji začal vyučovat. K tomuto účelu založil společnost s názvem Nadace hnutí duchovní obnovy. V té době vyučoval hlavně v USA a Velké Británii, kde se setkal s některými známými osobnostmi (Například s Georgem Harrisonem anebo se skupinou Rolling Stones), díky kterým se mu podařilo transcendentální meditaci značně zviditelnit. S některými známými osobnostmi se ale zakrátko rozešel, protože je zklamal svým chováním (vedl bujný sexuální život) a v sedmdesátých letech přesídlil zase do Indie. V té době začal svou metodu prezentovat již ne jako náboženskou, ale jako vědeckou, čímž ji zachránil před úpadkem. Mahářiši a jeho spolupracovníci rozjeli také spoustu projektů, skrze které chtějí pomoci společnosti vyřešit některé její problémy jako například chudobu, války, zločinnost, zdravotní problémy apod.

Základem učení hnutí je Bhagavadgíta, ale hlavně Mahářišihho spisy, které představují zjednodušený hinduismus. Podle Mahářišihho lze pravého štěstí dosáhnout tak, že se mysl dostane do tzv. *čistého vědomí*, ve kterém se v člověku uvolní jeho tvořivé síly. „Tohoto stavu je možné dosáhnout díky **meditaci** (doporučuje se meditovat dvakrát denně 15-20 minut), při níž je v mysli opakována *mantra*.“ [Vojtíšek 2004: 321]

Je to ale především hnutí duševního a duchovního rozvoje.: „Transcendentální meditace je popisována jako „technologie vědomí“ a „věda tvořivé inteligence“ s cílem rozvinout plný potenciál jedince. Jde jak o psychický, tak duchovní proces.“ [Barrett 1998: 329]

Podle Mahářišihho jsou důležité vibrace, které v člověku vznikají po vyslovení *mantry*. Každý má totiž svoji individuální. Mahářiši také pro pokročilejší studenty připravil *siddhi projekt*, což je cvičení, jehož cílem je získání nadpřirozených schopností – například levitace.

Ale nemyslí se tím skutečná levitace, ale jen jakési vyskočení z pozice sedu se zkříženýma nohama.

S pojmem transcendentální meditace ještě souvisí tzv. Mahárišiho efekt. Je to jev, kdy dojde vlivem praktikování transcendentální meditace ke snížení negativních jevů ve společnosti.

Normální jedinec se k praktikování metody dostane skrze přednášku a následně je mu umožněno projít obřadem zasvěcení, kdy je mu přidělena jeho osobní mantra. Při obřadu zasvěcení také obětuje ovoce, květy a zpívá písně vděčnosti. Toto zasvěcení vypadá jako náboženský obřad, ale zástupci transcendentální meditace tvrdí opak.: „TM však zdůrazňuje, že nejde o náboženský obřad.“ [Barrett 1998: 332]

V ČR je počet členů jenom několik desítek. V čele hnutí u nás stojí Alena Citterbergová a centrum je v Liberci. „V současné době působí Společnost Maharishiho vědecké univerzity v Liberci, Pražská 147/30.“ [Vojtíšek 2004: 322]

Na této metodě se nejčastěji kritizuje její dvojí prezentace: Jako náboženské a zároveň vědecké metody. Na poli vědy neobstála a v hinduistickém prostředí není akceptována. Trnem v oku jsou i finanční požadavky na praktikující a Mahárišiho mocenské choutky i nákladný světský život.

[Vojtíšek 2004], [Barrett 1998]

2.9 Šrí Činmoj

Tento indický guru si o sobě myslí, že je božím vtělením, které se nazývá Supreme. Od svých stoupenců potom požaduje velikou poslušnost.

V mládí vstoupil do indického kláštera, zde údajně dosáhl jisté duchovní úrovně (osvícení). V roce 1964 odcestoval do USA, kde si začal získávat stoupence. V současnosti jich má několik tisíc a těší se mezi nimi pověsti vynikajícího sportovce a umělce. Prohlašuje o sobě, že dosáhl mimořádných sportovních výkonů a také prý neustále tvoří umělecká díla, o kterých se říká, že jich jsou snad i statisíce.

Základem jeho učení je meditace, jakožto stav, kdy se člověk přibližuje stavu božství v sobě. Tento stav mu umožňuje uvolnit větší duševní síly a dosáhnout právě v umění a ve sportu (právě na tyto oblasti se stoupence Šrí Činmoje soustředí)lepších výsledů.

Šrí Činmoj doporučuje také vegetariánskou stravu, jeho stoupenci by měli meditoval před jeho obrazem a také požaduje celibát jakožto celoživotní závazek.

Jeho žákem se člověk stává prostřednictvím zasvěcení se a slíbením doživotní poslušnosti. Tento směr je nezřídka blízký vysokoškolsky vzdělaným lidem, kterým je sympatické zaměření Šrí Činmoje na oblasti míru, sportu a umění. Hlavně problematika míru

u Šri Činmoje zaujímá významné místo. Pořádá množství akcí k podpoření míru ve světě, ale není objektivně prokázáno, že míru skutečně napomohl. Spíše jde o vlastní sebepropagaci. Stejně tak i v oblasti umění - v jeho případě jde spíše o kvantitu vyprodukovaných děl nevalné kvality. Ve hře na hudební nástroje není také nějak výjimečně nadaný. A ani jeho mimořádné sportovní výkony nejsou objektivně prokázány. Jeho stoupenci mu slouží někdy jako výkonný podpůrný tým v jeho snahách o zviditelnění. Kritizován bývá i jeho požadavek absolutní poslušnosti, což v některých případech vážně narušuje rodinné vazby.

U nás se počet jeho stoupenců odhaduje asi na 200 členů. Centrum je v Praze a hlavní postavou hnutí u nás je Kritartha (Tomáš) Brada.

[Vojtíšek 2004], [Portfieldová 1997]

3 Mechanismy sekty

3.1 Charakteristika sekty

Slovo „sekta“ pochází z latiny a znamená následovat. Sektou bývají označovány také různé skupiny, které se oddělily od většinového náboženství a které si vytvořily víceméně svoje učení a hierarchii a vymezují se proti většinové společnosti. B.R. Wilson rozdělil sekty podle jejich reakce na vnější svět do následujících kategorií:

Konverzionistická sekta. Tento typ sekt je typický pro až fanatické křesťanské skupiny, které se na vnější svět dívají sice jako na zkažený, ale s možností zlepšení, když se změní každé individuum.

Revoluční. Tyto sekty mají eschatologický křesťanský charakter a chtějí, aby byl zrušen stávající společenský řád.

Pietistická. Příslušník těchto společenství se soustřeďuje spíše na sebe, aby se mohl zdokonalovat.

Manipulacionistická. Sekty tohoto typu přijímají vnější svět, ale podle svého hlásají zduchovnění současné společnosti a výlučné vědění.

Thaumaturgická. Kategorie těchto sekt se soustřeďuje na mimořádné působení duchovních podnětů v běžném životě a na jevy jako jsou zázraky, léčení, získávání poselství od duchů atd. Vzhledem k vnějšku se ohánějí tvrzením, že osobní duchovní potřeby jsou legitimním důvodem narušení všedního života.

Reformistická kategorie má za cíl vnější svět předělat k (podle sebe) lepšímu obrazu.

To, že nějaká skupina je sektou, se dá vyzorovat podle určitého destruktivního působení na její členy. Sekty mívají tyto rysy: Autoritativní vedení nebo vůdce, vymezení se vůči vnějšímu světu a výlučnost dané sekty jako skupiny, která jediná zná pravdu,

K použití termínu sekta mimo jiné dochází také na základě neznalosti dané náboženské skupiny a i kvůli určité nenávisti a netoleranci, jakožto odlišného duchovního směru.

Člověk vstupující do sekty tedy jde za vůdcem a izoluje se od zbytku společnosti. Sektářem se člověk stává prostřednictvím návyku. Postupně si navykne na prostředí sekty, její ideologii a také na členy. Když si na sektu navykne, tak (stejně jako na droze) si vytvoří závislost. Jednak na daném učení, tak i na lidech ze sekty. V poslední fázi (když už lidé ze sekty zpozorují u daného jedince návyk) se zvyšují požadavky sekty. Patří mezi ně různá pravidla chování a požadavky např. hmotného charakteru nebo i služeb na jedince. Jedinec je tedy plně závislý na své sektě a zároveň izolován od okolního světa. Členové sekt většinou zcela zpřetrhají sociální kontakty mimo sektu. Aby se sekty skryly svou činností a i samy sebe před světem, tak se vydávají za církve, náboženskou společnost, bratrstvo anebo cokoliv jiného a využívají tak pluralitu a někdy i zmatenosti pojmů.

Jako metodu indoktrinace používají sekty mentální manipulaci známou jako vymývání mozku (brainwashing).

„Koercitivní čili donucovací sekta je svou strukturou uzavřená skupina, založená na mentální manipulaci, organizovaná kolem mistra (guru) a určité ideologie“. [Abgrail 2000:16] [Pokorný, Blažek, Telcová 2002], [Abgrail 2000]

3.2 Vlastnosti a fungování sekty

Sekty mají většinou tyto vlastnosti:

- „1. žijícího, charismatického vůdce, který je přesvědčen o své nadlidské moudrosti
2. autoritářskou mocenskou strukturu
3. neměnné zákony

Pokud má společenství pouze jednu nebo dvě z těchto vlastností, nemusí být ještě sektou.“ [Porterfieldová1997:10]

V rámci sekty se vše tedy odehrává kolem mistra, který vše řídí. Mistr může kolem sebe vytvořit úzkou skupinu spolupracovníků, se kterými ovládá ostatní. „Téměř o všem se rozhoduje v jediném ústředí, vše se v ústředí eviduje.“ [Štampach 2008: 184]

Tímto se členové sekty rozdělují do dvou skupin: na manipulátory a manipulované.

Život sekty umožňuje pevné rozdělení jejich členů do struktur:

Pyramidová: Funguje tak, že čím výše je člen v systému sekty, tím více má pravomocí. Je také blíže vůdci a je mu více nápomocný. Tento systém má výhodu v tom, že cirkulace informací je vzhledem k vzestupnosti členů záměrně regulována. Je také účinný v udržování moci. Když se udělují rozkazy, tak to jde shora dolů, čímž je spousta členů zbavena odpovědnosti a tak postupně opadají zábrany. Pro členy systému pyramidové schéma ale většinou znamená pomalý postup. Velký vliv na členy tu také mají odměny, což může znamenat i postup nahoru (odměny jsou totiž v některých případech i hmotné) a také sankce mající opačný charakter.

Pavučinová: Zde se vzájemně proplétá více pyramidových struktur, ve kterých jeden člen zaujímá různé pozice.

Struktura hvězdy: Funguje tak, že k mistrovi má každý člen osobní přístup.

Sférická struktura: V této struktuře mají všichni zhruba stejnou pozici. Není zde tak silná kontrola jako u pyramidových systémů a sekta je tak nestabilní.

Život sekty kromě struktury závisí hlavně na jejím chování ke svým členům i k okolnímu světu. Sekta se snaží, aby se s ní jedincova osobnost zcela ztotožnila. Kolektivním vědomím, které je častokrát také zcela totožné s tím vůdcovým, se snaží nahradit to jedincovo. Jakýkoli projev individuality se přísně trestá sankcemi nebo (pokud by jedinec mohl pohoršit skupinu) vyloučením. Někdy vůdce vybere nějakého obětího beránka, na kterého svalí například aktuální problémy sekty.

Vůči okolnímu světu se snaží být co nejvíce soběstačná, čímž zamezí názorům, které zpochybňují její učení, a to jí umožní nerušené působení na její členy. A také se snaží vyvolávat negativní postoje vůči všemu vnějšimu a naopak pozitivní vůči všemu, co pochází ze sekty. Tyto sympatie, nebo antipatie se samozřejmě vytváří velmi pozvolna, stejně jako působení ideologie na nově příchozího. Příliš krajní názory by byly totiž člověku, který přichází zvenčí, velmi nápadné.

Stejně postupně také sekta slibuje uskutečnění přání svých členů. Sekta (vůdce) si totiž nepřipouští nemožnost nesplnitelnosti nebo dokonce mylného učení.

Při příchodu nového člena musí sekta také vyřešit problém názorů a přesvědčení, které si s sebou nováček přináší. V ideálním případě (pro sektu) s jejím učením souhlasí bez výhrad, nebo sice souhlasí, ale má určité otázky. V této situaci sekta už jenom postupně zvyšuje svůj vliv na daného jedince a v případě nováčkových otázek propracovává metody, jak ho přesvědčit o své pravdě. Potom je zde případ, kdy má nově příchozí zcela odlišné

názory než sekta, což se z pohledu sekty řeší zavržením jedince, protože by svými postoji mohl působit na ostatní.

Před případným vstupem do sekty hraje roli praktikování víry v uznávané církvi. Záleží ale nakolik se člověk identifikuje se svojí vírou. Může se také stát, že právě absolutní nesoulad s vírou svojí církve vede jedince pryč – někdy i do náručí sekty. V tomto případě z toho těží sekty, které se odtrhly od uznávané církve. (Např. Svědci Jehovovi.)

Vlivem chování sekty na nově příchozího mohou u něj nastat změny v chování, které závisí na míře identifikace s vírou sekty. Buď se nováček vlivem nátlaku skupiny stane pasivním, nebo vzdoruje, podrobuje názory sekty kritickému myšlení a stává se agresivním, díky čemuž na něj vznikne daleko větší nátlak, nebo je vyloučen.

Když jsou všechny tyto problémy vyřešeny, tak může vzniknout otázka: Jak je možné, že členové sekty uvěří i do očí bijícím nesmyslům? Je to možné díky charismatu vůdce, nátlaku skupiny, identifikace se sektou a hlavně tím, že: „Každé počínání, i to nejztreštěnější, může být racionalizováno. Každá úchylna v chování může být filozoficky, pseudovědecky či pseudosektářsky zdůvodněna.“ [Abgrail 2000: 69]

Například nejrůznějšími sektami již tolikrát předpovídaný konec světa. Konce světa byly předpovídaný někdy i s přesnými daty a to i vícekrát v jedné sektě (Svědkové Jehovovi). Jak to ale, když předem stanovený termín uplynul, sektáři se intenzivně připravovali rituály a modlitbami na konec světa, ale on nenastal? V takovém případě se může zdát, že sekta přijde o své stoupence, ale opak je pravdou. Vůdce po takovém neúspěšném konci světa vystoupí před svoje přívržence s právě obdržným poselstvím, vnuknutím nebo něčím podobným a sdělí ostatním, že jejich modlitby zachránily svět před zničením.

Dalším důvodem držícím sekty při životě jsou problémy globálního charakteru jako např.: zhoršující se životní prostředí, vidina, že se již brzy vyčerpají neobnovitelné zdroje, nezaměstnanost, konflikty v některých částech světa, přibývání sociálně – patologických jevů, ztráta hodnot atd. Vlivem těchto skutečností se někteří lidé dostávají do stavu beznaděje a hledají pomoc v nadpřirozenu. Pokud nenajdou svou odpověď v tzv. „oficiálních“ náboženstvích, tak se utíkají právě k sektám.

[Abgrail 2000], [Portfieldová 1997], [Štampach 2008]

3.3 Nábor stoupců

Nábor má většinou několik fází. Nejčastěji to je vábení, přesvědčování, okouzlení (sektou, lidmi, prostředím...) a poslední fáze je fascinace.

Při prvním kontaktu jedince s tzv. „verbířem“ (což je první a nejdůležitější krok.) hraje velkou roli verbířovo osobní kouzlo. Právě na tuto pozici v rámci sekt jsou vybíráni ti, kteří jsou jím obdařeni a kromě toho prochází samozřejmě nejrůznější přípravou ať už v rámci ideologie či psychologie, komunikace, řeči těla atd.

Verbíř se snaží poskytnout co nejjasnější a nejvýstižnější odpovědi i na poměrně složité otázky a to vše z neustálého zdůrazňování idylického prostředí v sektě. Snaží se také zapůsobit na city potencionálního zájemce, co nejvíce se do něj vcítit. Víceméně mu verbíř šije své odpovědi přesně na míru a to, aniž by se nějak obtěžoval logičností svých odpovědí.

Sektáři se při náboru snaží jednak přizpůsobit danému prostředí a také dbají na to, aby šlo o co nejfrekventovanější místo. Takže docela častá je například náborová činnost v univerzitních kampusech, kdy se sektáři snaží vydávat za studenty a pořádají různé přednášky ohledně aktuálních témat, různé workshopy atd. Univerzitní městečko je docela oblíbeným místem pro nábor, protože jednak je zde plno lidí, dále ti lidé jsou mladí a ještě hledají svůj pohled na svět a také jsou často vykořeněni ze svého obvyklého prostředí a jsou nuceni žít v pro ně cizím prostředí – na koleji. Snaží se najít si nějakou skupinu, se kterou se identifikují...

Dále se využívají místa jako obchodní centra, hlavní náměstí, vchody do různých institucí, nádraží atd. Přičemž se většinou klade důraz na to, aby místo náboru nebylo příliš vzdáleno sídlu sekty – aby případného zájemce neodradila vzdálenost.

Co se týče vhodných obětí, tak se pozornost verbířů soustředí (samozřejmě kromě rodiny a přátel) na lidi, u nichž se dá vytipovat jakási prázdnota a nenaplněnost.

„Technika verbování se přednostně opírá o postulát „možné identifikace“ :„Co je dobré pro mě, je dobré i pro vás. Mohu-li to já, můžete to vy také.“ Jde o to najít takové události, které oba spolubesedníky spojují jako můstek a umožní stočit rozhovor na představu společného prožitku. Jakmile je můstek nalezen, usiluje verbíř o rozvinutí citové empatie.“[Abgrail 2000:82]

Stoupenci sekty, kteří mají na starosti právě verbování nových členů, se většinou oblékají stejně a jsou chodícími reklamami. Mají většinou seriózní oblečení, slušné a rozhodné vystupování a působí vcelku sympaticky. Ale najdou se i výjimky – například hnutí Hare Kršna, jehož stoupenci se oblékají oproti ostatním docela kontroverzně a projevují se hlučně (pochodují po ulicích, bubnují a zpívají nebo recitují mantry.)

Pro jakékoliv verbování je také typické popisování vnějšího světa jako toho nejhoršího možného zla a v kontrastu toho bude prostředí sekty popisováno jako ráj na zemi.

Další fází náboru je přesvědčování. To probíhá na základě pochopení, zformování, integrací poselství, přijetím poselství a na konci přichází změna smýšlení. Tento proces je znám zkratkou ELM (Elaboration Likelihood Model). Poselství může být jednoduché anebo složité. V tomto přesvědčování je potřeba zapojit intelektuální, empatickou složku a také je třeba zapojit i potřebné sliby.

Herectví přisvědčovatele. Práce přisvědčovatele se zakládá na umění přisvědčovatele, nikoliv na rozumnosti argumentů. „Zakládá své umění nikoliv na rozumu a logice, ale na efektu a citech. Nedokazuje, ale dojíká. Neodpovídá, ale ohromuje. Neustále porušuje tichou společenskou smlouvu o opravdové komunikaci, předpokládající upřímnost a pravdomluvnost.“[Abgrail 2000:86]

Přesvědčovatel chce za každou cenu zamaskovat svoji snahu o indoktrinaci. Tímto vlastně začíná manipulace.

Verbíři se na svou náborovou činnost školí podobně jako manažeři a využívají i stejné metody jednání s lidmi jako například: Rozvíjení empatie, zájem o potenciálního člena, projevat se co nejvíce otevřeně, mít vždy hlavní slovo, ale tak aby to druhého neodradilo, hovor se má stáčet co nejvíce na potenciálního uchazeče, verbíř se nemá obhajovat, ale spíše útočit, atd. Pečlivou souhrou těchto metod by verbíř měl potenciálního zájemce doslova obklíčit.

Poslední fází náboru představuje fascinace sektou. Toto se stane, když je jedinec doveden do prostředí sekty a pozná jejího vůdce, kterému přisuzuje často až nadpřirozené schopnosti nebo téměř božský původ. Jak se jedinec dostane do sekty, tak začne boj mezi jeho vazbami na vnější svět a sektářským učením.

[Abgrail 2000]

3.4 Charakteristiky potenciálních obětí sekty

„Stoupenci sekt jsou v zásadě verbováni mezi 18 a 25 lety.“[Abgrail 2000:89]

Je to převážně tím, že v tomto věku se mladý člověk dostává do jiného prostředí a potřebuje se identifikovat s nějakou skupinou. V tomto věku jsou také časté konflikty v rodině nebo i v prostředí jedince a vstupem do sekty se snaží hledat nové útočiště, ochranu a porozumění. Někdy se také tímto chce vyhnout osobní zodpovědnosti za své chování nebo takto řeší kritické situace.

Při náboru dochází také k zajímavému fenoménu: Verbíři velice kritizují psychoterapeuty, protože pomáhají lidem s jejich problémy a tím pádem se zde zužuje prostor pro působení sekt.

Asi nejvhodnější kandidáti pro vstup do sekty jsou lidé s velkou citlivostí a tzv. schizoidní typ. Tito lidé mají také narušené a neuspokojivé vztahy a tím pádem si hledají náhradní řešení, které jim velmi ochotně poskytne nějaká sekta. Náchylnější ke vstupu do sekty jsou také lidé, kteří jsou podrobena zvýšenému stresu až kroupingu – např. umře jim blízká osoba, rozvedou se, přijdou o zaměstnání apod.

Při výzkumech zabývajících se shodnými rysy obětí sekt se došlo k určitým charakteristikám lidí a jejich sociálního prostředí, které mají rozhodující vliv na vstup do sekty. Zde jsou některé prvky:

1. Oběti sekt jsou nejčastěji členy střední a vyšší střední třídy.
2. Katalyzátorem vstupu do sekty jsou často konflikty v prostředí jedince.
3. Členové sekt mají často problém přijmout svoji roli – ať už se to týká věku nebo společenského postavení.
4. Jsou až příliš citliví
5. Jsou depresivní a víceméně nespokojeni se svým životem.
6. Pocit samoty.

Při vstupu do sekty hraje roli i doba, v níž žijeme a konzumní způsob života. V naší západní civilizaci má člověk po hmotné stránce většinou vše, co potřebuje. Někomu ale nestačí zabývat se pouze hmotnými věcmi cítí, že existuje něco, co by ho mohlo naplnit víc. V současnosti je patrný hlad po duchovních věcech a to nahrává i sektám.

[Abgrail 2000]

3.5 Donucování

Přesvědčovací strategie. Základem je zmanipulovat dotyčného k tomu, aby nevěřil svému, ale našemu úsudku. V našem případě rozlišujeme tzv. „normální“ a donucovací přesvědčování, které je typické právě pro sektu. Normální se používá v běžném životě – např.: při prodeji něčeho, politická kampaň atd.

„Tzv. normální přesvědčování je založeno na hypotéze účasti svobodného úsudku příjemce. Jeho provádění je podmiňováno čtyřmi kritérii: věrohodností sdělení, jeho konzistencí, koherencí a přiměřeností. Sdělení musí být věrohodné a koherentní: musí být

opřeno o doložení, logiku, důkaz. Přesvědčovatel musí být konzistentní, to znamená, že to, co říká, se nesmí každou chvíli měnit.“[Abgrail 2000:93]

Při „normálním“ přesvědčování je také důležité představit to, pro co agitujeme jako něco, co je přímo šité na míru potencionálnímu zájemci.

Při sektářském – tzn. donucovacím přesvědčování se častokrát zachovává akorát princip přiměřenosti. Vše, co verbíř říká, nemusí být vůbec pravda, ale hlavní je nějakým způsobem ušít vlastnosti sekty jakoby právě na míru potencionálního zájemce. Velkou roli zde tedy hraje mystifikace: „Mystifikační strategie spočívá v postupném přechodu od skutečného k iluzornímu, aniž vyvolá odmítavý postoj.“ .“[Abgrail 2000:94]

Mystifikace využívá následující praktiky:

- 1.Simulace.
- 2.Zastírání
- 3.Vábení
- 4.Pohrdání

Důležitou věcí pro verbíře je přesvědčit potencionální oběť o svojí iracionální pravdě, protože oběť přichází do sekty většinou na základě nějakého svého problému a útek k iracionálnímu je již hotovým řešením, o kterém už nemusí přemýšlet. Tato oběť podvědomě hledá.

Při indoktrinaci je také velmi důležité zapojení víry v něco a odstavení rozumu. Cokoliv logického a kritického zde nemá místo, protože to by mohlo ohrozit verbířovo snažení.

Při postupném zařazování individua do sekty se dotyčný musí co nejrychleji ztotožnit s ostatními v sektě, což má za následek nahrazení jeho osobnosti, a tím pádem je zredukováno narušování jednodušného celku nějakou anomálií. Na konci procesu ztotožnění potom dojde k identifikaci jedince se sektou a jejím guruem.

Případné oběti jsou také v rámci indoktrinace sdělovány informace postupně, aby měl možnost je jednak přijmout, zpracovat a nakonec přijmout za své. Takto se po malých krůčcích přibližuje smýšlení, které panuje v sektě.

Důležité je také množství společných bodů sekty a totalitního režimu, na které narazil při svém studiu těchto jevů Carl Friedrich. Patří mezi ně zejména tyto:

„TOTALITARITISMUS PODLE DRIEDRICHA	DONUCOVACÍ SEKTA
Globalizující ideologie	Globalizující ideologie
Vláda jediného diktátora	Vláda jediného guru
Ideologii šířící jediná strana	Ideologii šířící sekta

Existence monopolu na komunikaci	Potlačení informací zvenčí
Monopol na zbraně	Monopol na strategie
Státní monopol ekonomické volby	Využívání individuální práce ve prospěch skupiny
Represe za různé názory	Represe za opozici vůči sektě
Boj proti ideologiím	Zatracování vnějšího světa“ .“ [Abgrail 2000:96]

K maximální efektivitě propagandy se sekta snaží praktikovat následující postupy:

1. Sektářský žargon, který pomáhá překrucovat pravdu ve prospěch sekty.
2. Sekta také pečlivě vybírá až filtruje informace, které svým stoupencům předloží.
3. Vůdci sekty také používají techniku neustálého opakování svých lživých informací s cílem, aby stoupenci otupili svoje kritické myšlení a sektářské pravdy přijali.
4. V sektě se také propaguje neefektivnost demokratického rozhodování s tím, že jenom guru je schopný dělat ta správná rozhodnutí.
5. Technikou, které nechybí snad v žádné sektě, je označení společného nepřítele. A tím je vždy většinová společnost, odlišná náboženství a v některých případech je to i obětní beránek uvnitř sekty.

Při postupném vstupu do sekty je na jedince vyvíjen nátlak, aby se vzdával svých povahových rysů, které by sektě mohly uškodit a je veden k tomu, aby přijal jednotné smýšlení. Toto se děje v tzv. „procesu asimilace“.

Dalším stupněm verbování je potom vábení, při kterém verbíř dále rozvíjí slíbená pozitiva sekty i možné výhody (např. sebezlepšení, získání mimořádných schopností, peněz atd.), které z toho plynou pro jedince. V této fázi je také častá sektářská technika zvaná *love – bombing* (bombardování láskou). Znamená to, že verbíř a členové sekty projevují o nově přichozího neobyčejný zájem a snaží se mu všelijak vyhovět, vzbuzují v nově přichozím silný pocit sounáležitosti, sdílí s ním jeho problémy, ochotně ho vyslechnou a dají mu pocit, že právě u nich v sektě je na tom jediném správném místě a že je pro ně důležitý. Toto je doprovázeno stejně intenzivními, ale negativními emocemi směrem ke vnějšímu světu.

Poté následuje stupeň konverze, který již na jedince vyvíjí první obtížnější požadavek – a totiž, aby se sám stal verbířem. Toto je jakýmsi důkazem, že to myslí ze sektou vážně a také se jí chce zavděčit. Je to něco za něco, protože v této fázi již přesvědčovaný do sekty vstoupit chce. Když se v této nové roli osvědčí, tak nastává čím dál intenzivnější proces identifikace se sektou a v poslední fázi s vůdcem sekty. Při užší spolupráci se nový člen již setkává se systémem odměn a trestů, který má za cíl udržovat členy sekty v neustálé

pohotovosti buď pomocí strachu (z trestu jehož nejhorším projevem je vyloučení), anebo pomocí touhy postoupit v hierarchii výše a dostat se blíž ke guruovi.

V tomto stádiu je hlavní část indoktrinaci již vykonána, nastupuje snaha nového člena více zavalit povinnostmi a zavléci více do hierarchie, aby tak byl více připoután k sektě a také, aby se cítil zodpovědný před nadřízenými i podřízenými.

Důležité místo zde mají tzv. techniky donucovacího přesvědčování, které jsou verbíři hojně praktikovány.

Patří mezi ně komportementární techniky, které se realizují prostřednictvím změny sociálního prostředí i místa bydliště tak, aby byl člověk zcela v dosahu sekty.

Techniky emocionálního typu pracují se stále větší emocionální angažovaností jedince uvnitř sekty a snaží se o přetrhání vazeb mimo sektu a úplné zapomenutí na ně. Tyto postupy vrcholí prostřednictvím identifikace se sektou anebo guruem. Absolutně vyloučena je jakákoli osobní angažovanost mimo sektářské prostředí, protože by to bylo pokládáno za projev nepřátelství vůči sektě a z toho plynoucí sankce.

Při technikách kognitivního typu se v sektářském prostředí vyvíjí tlak na jedince prostřednictvím přemíry informací, které nejsou pravdivé, čímž se odbourá kritické myšlení.

Techniky vyvolávající změněné disociativní stavy vědomí. Jakákoliv halucinace je v sektářském prostředí pozitivně hodnocena, protože bývá vykládána jako prvek duchovního zlepšení.

Silnými prvky donucovacího přesvědčování jsou také tajemství, autorita a i jakýsi zázračný moment.

Potencionálního zájemce láká jakési tajemné fluidum sekty, do kterého chce proniknout. Fascinuje ho charismatický vůdce a také praktiky sekty, které většinou slibují zázračný výsledek jako například nadpřirozené schopnost, rapidní zlepšení osobnosti, bohatství, úspěch apod.

[Abgrail 2000]

3.6 Stav jedince před vstupem do sekty

To, že vůbec existuje nějaká sekta, je dáno duševní určitými odchylkami v myšlení a chování jednak vůdce a na druhé straně jeho stoupců. Tyto odchylky jsou zřetelné již před vstupem/vznikem sekty.

Ještě před počátkem jakéhokoliv sektářského působení se u budoucího vůdce vyskytne přesvědčení, že je výjimečný a že jedině on zná pravdivý stav světa. Na základě tohoto přesvědčení se rozhodne svoji pravdu sdělovat ostatním a nějakým způsobem je začne vést.

Nazývá se to paranoidní duševní poruchou. „Jedná se zde o patologii osobnosti, pro niž jsou charakteristická čtyři kritéria, která psychologie zná už dlouho: hypertrofie Já, falešnost úsudku, podezřívavost a psychorigidita. Abychom se přesvědčili, že jsou tyto čtyři prvky skutečně u guru koncentrovány, stačí si zběžně pročíst jejich spisy, poslechnout si, co říkají, či podívat se, jak jednají.“ [Abgrail 2000: 183]

Hypertrofie já. U vůdce je velice rozvinuté egocentrické myšlení a u některých vůdců si můžeme všimnout postoje, který odmítá vše, co existuje nějakým způsobem mimo ně. Považují se buď za proroka poslaného od Boha, anebo za Boha rovnou.

Falešnost úsudku. Vůdci mívají často nelogické, inkohorentní a vůbec všelijak scestné myšlení. Na úsudku vůdce stojí sekta a tak se pochybnosti o jeho myšlení vznesou jen zřídka a také jsou hned postiženy sankcemi.

Podezřívavost. Vůdce je podezřívavý vůči okolnímu světu, že mu chce uškodit, protože on zná jako jediný pravdu. Snaží se také svoje stoupence udržovat v neustálém přesvědčení podezřívavosti vůči vnějšímu světu, aby zamezil jakémukoli ohrožení. Když vůdce vidí poslušnost členů sekty, tak si to vykládá, jako že jde správným směrem a může takto v klidu fungovat.

Psychorigidita. Guru je přesvědčený o tom, že jedině on zná pravdu a jakékoliv pochybnosti ze strany většinové společnosti považuje za osobní ohrožení.

Vůdcové sekt také dobře vědí, že na jejich stoupence mají velký vliv informace o jejich mystických stavech. Vůdce buď lže, anebo mystických stavů dosahuje pomocí chemie, dechových anebo meditačních cvičení. Nezřídka se také stává, že mystický stav je projevem vůdcovy psychózy. V každém případě toho ale dokáže využít. K mystickým stavům se snaží také dovést členy sekty navozováním již zmíněných technik. Když totiž jedinec zažije v sektářském prostředí mystický zážitek, tak ho pokládá za důkaz správnosti svojí duchovní cesty.

U vůdců se také nezřídka stává, že jsou prostě psychopaty. „Toto onemocnění je charakterizováno hlavně permanentní nemorálností, která vede guru k páchání trestných, či dokonce kriminálních činů, popírajících pravidla života ve společnosti.“ [Abgrail 2000: 192]

Tato odchylka je jedním ze spouštěcích mechanismů, na základě kterých se páchají uvnitř sekty také sexuální zločiny a to prakticky jakékoli. Děje se tak většinou pod záminkou rituálů anebo v některých případech se také členové sekty používají ke svádění nových členů.

Dalším impulzem ke konání těchto věcí je odstranění všech tabu o sexu. Guru chce v tomto dovolit stoupencům pocítit svobodu a to, co by si v normálním životě dovolit nemohli. Z tohoto důvodu páchá sexuální zločiny také on sám.

Co se týče zvláštností v chování stoupců sekty, tak se nejčastěji jedná o duševní poruchy, uvolněné rodinné a sociální vztahy, jejich nízká intenzita anebo úplná absence. Tito lidé pocítují určitý neklid a existenční prázdno. Tyto problémy se snaží řešit mimo jiné i hledáním v náboženské oblasti a nezdědka kdy padnou do léček sekt.

Jakmile se stanou členy některé ze sekt, tak problémy se vztahy a existenciální prázdno se buď sníží na minimum anebo vymizí. Je to dáno intenzivními vztahy v sektě a jasným pohledem na svět, který jedinec musí chtít nechtít přijmout, takže tu nezůstává místo pro nejistotu a prázdno.

[Abgrail 2000]

3.7 Patologie způsobené sektou

„Po týdnech nebo měsících strávených v nebezpečné sektě se na jejích členech často začnou projevovat symptomy špatného zacházení. Tyto problémy vzrůstají tak dlouho, dokud je člověk členem sekty, a mohou přetrvávat ještě měsíce i léta po jejím opuštění.“
[Portfieldová 1997: 119]

Negativní důsledky působení sektářského prostředí mohou být opět v rámci jednotlivce a i skupiny. Nejdříve se budeme zabývat skupinou.

Vůdcové sekt vědí, že intenzivní skupinový zážitek stmeluje stoupence. Takovým zážitkem může být například skupinová katarze, která se odehraje třeba při sektářském rituálu. Nezanedbatelnou je i kolektivní hysterie, která v sektě probíhá většinou tak, že psychicky narušený jedinec prodělává záchvat, což je v sektářském prostředí vykládáno jako duchovní vyspělost a zároveň schopnost komunikace s jiným světem. Ostatní stoupenci jsou potom za dozoru gurma pomocí speciálních technik vedeni k podobnému hysterickému záchvatu.

Sektáři také využívají kolektivního transu a kolektivního deliria. U prvního jde spíše o rituály, kde jsou hlavními tématy posedlost např. duchem sekty, převtělování a téma smrti.

V druhém případě vůdce přenáší svoji patologii na svoji stoupence a jakýkoli patologický projev je zde považován za projev duchovní vyspělosti.

V nejhroších případech může vyústit činnost sekty až v kolektivní sebevraždu. Motiv je nejčastěji spasení anebo transport do jiné dimenze. Někdy těmto činům nahrávají také

udání vůdce nebo sekty bývalými stoupenci. „Už kolektivní sebevražda sekty Svatyně lidu v roce 1978 obrátila pozornost médií k riziku, jemuž jsou sektářské struktury vydané napospas všeobecnému stíhání nositelem, zejména je-li guru vystaven udáváním ze strany odpadlých stoupenců.“ [Abgrail 2000: 202]

V rámci jednotlivce sektářské působení způsobuje psychické poškození různého rozsahu a jde spíše o vážnější poškození. „Máme tak před sebou tři velké psychiatrické okruhy: depresivní jevy, neurotické chování a destrukuralizaci osobnosti s psychotickými poruchami“ [Abgrail 2000: 203]

Depresivní jevy a úzkostné poruchy jsou u jedince obvykle následkem adaptace jedince na přísná pravidla sekty a také opuštěním sekty a zvykáním si na nové prostředí při případném opuštění sekty. Někdy také dojde k tomu, že jedinec je ze sekty vyloučen, což je asi nejhorší případ, protože jednak trpí pocitem selhání a také násilným zpretrháním vazeb, které měl v rámci sekty. Ocítá se jakoby mezi dvěma světy, z nichž nepatří do ani jednoho. V této fázi také dochází k přehodnocování myšlenek, které mu byly vštěpovány po celé jeho období v sektě. Typické pro toto období je to, že bývalý stoupenec očekává nějaký trest (buď duchovního rázu anebo ve formě pomsty ze strany sektářů) za své opuštění sekty. Někdy depresivní stavy dojdou až do takového stadia, že jedinec buď provede sebevraždu anebo o ní jenom uvažuje.

V době těsně po opuštění sekty se jedinci občas ve vzpomínkách vrací okamžiky prožité v sektě a dochází ke konfrontaci mezi dvěma zcela odlišnými prostředími, což má za následek dezorientaci jedince a návaly paniky. Návaly paniky se někdy projevují i navenek třeba pocením rukou, bušením srdce atd. Bývalý člen v tomto stadiu prožívá také permanentní stres, který je spojený s představou o odplatě sekty.

Bývalý sektář může také trpět neurotickými a úzkostnými poruchami a to v důsledku přísných sektářských předpisů. Nezřídka se také vyskytuje pocit viny a selhání (zejména při vyhazovu ze sekty). Po vstupu do sekty mu byly vštěpovány nové životní návyky a ty předchozí z občanského života byly označeny jako špatné a při opuštění sekty má jedinec problém zase upustit od těch návyků získaných v sektě.

Ze sektářského života si lidé odnášejí i mnohé fobie, což je panický strach z něčeho. Je to způsobeno rétorikou sekty vůči všemu vnějšmu. Vůči kultuře tak i ostatním lidem. Bývalí sektáři v důsledku toho potom trpí vně sekty fobiemi, různými úzkostmi a také určitou nenávistí vůči rodině a terapeutům, protože právě tyto lidé jsou odsuzováni již v sektě jako velké nebezpečí. Když se potom lidé dostanou ven ze sekty, tak mají právě k těmto skupinám velmi ambivalentní vztahy. Na jednu stranu se sice dostávají ze sektářského způsobu myšlení

a tuší, že terapeut a rodina jim chce pomoci, ale pořád zde zůstává zaseto sektářské učení a vystoupivší jedinci zažívají uvnitř sebe prudké konflikty.

Jedinec si v tomto návratu do normálního života připadá jako nějaký mutant a má pocit, že nepatří nikam. O to horší to potom je, když ještě v sektě prodělal různé mystické anebo pseudomystické zážitky, které ho utvrzovaly ve správnosti učení sekty. Tyto zážitky se po odchodu ze sekty musí buď popřít, anebo ještě lépe – racionálně vysvětlit.

Mezi nejhorší následky působení sekt patří určitě psychotické poruchy. Tyto poruchy mívají několik stadií podle závažnosti poškození. Léčba je možné, ale závisí na každém jedinci zvlášť. V prvních stádiích dochází k uzavření se jedince do sebe, magickému myšlení, pocitu jakési výjimečnosti nebo mimořádných schopností a také k typicky sektářské sociální izolaci. Dále dochází k menšímu zapojení ve společenském životě a i ve vztazích. Potom poškození pokračuje přes nelogické myšlení, halucinace v bdělém stavu a paranoidní poruchy. V poslední fázi dochází k rozpadu osobnosti a veliké strnulosti jedince. Někdy i nereaguje na podněty a pomočuje se. V tomto (posledním) stadiu už není člověk pro sektu přínosem, ale naopak objektem, který ještě naopak vyžaduje péči, a sekta se ho zbavuje.

Typickým znakem lidí, kteří čerstvě opustili sektu, je pasivita. Uvnitř sekty byli totiž nuceni poslouchat vůdce a řídit se velmi přesnými pravidly a tím pádem svoji schopnost se rozhodovat postupně přestali používat. Když potom opustili sektu, tak se vyskytly problémy. I v rámci těch nejbanálnějších rozhodnutí jako třeba výběr mezi oblečením anebo jídlem. Tato fáze se podle Margarety Singerové (odbornice na sekty) jmenuje *nekritickou pasivitou*. „Členové sekt jsou tak navyklí nemyslet, že mají tendenci věřit úplně všemu, co jim kdo řekne. I když nakonec sektu opustí, potřebují rozkazy, které by bylo třeba bez poznámek vyplnit.” [Portfieldová 1997: 119]

Dalším negativním jevem je ztráta spontaneity. V sektě byl člověk navyklý poslouchat vůdce a to i v těch nejmenších detailech a to i v emoční rovině. Když se potom dostanou ven, tak nejsou schopni prožívat emoce a v chování i myšlení projevují určitou strnulost.

Tento problém úzce souvisí i s navazováním vztahů, protože v sektě tato schopnost nebyla rozvíjena a všechny vztahy byly jasně už předem definovány. Dalším důvodem problémů se vztahy je vymezenost vůči všemu vnějšímu. Člověku, kterého jedinec nezná ze sekty, se víceméně neotevře a o nějakém hlubším (třeba intimním) vztahu zde v této fázi ještě nemůže být řeč.

Člen sekty (bývalý i současný) může v důsledku sektářského zneužívání trpět také pocitem méněcennosti. Tento člověk pochybuje o vlastní hodnotě a nevěří svým schopnostem. Pocit méněcennosti může dotyčný vztahovat i na náboženskou skupinu a své přátele.

Může dojít i k opačnému případu – Nadhodnocení sebe sama. Ale i toto souvisí s pocitem méněcennosti. Jedinec cítí svoji slabost a chce ji přebýt nějakou aktivitou a být obdivován.: „Má-li k tomu postižený potřebné schopnosti, může se stát náboženským vůdcem, a to jak na úrovni malé skupiny v rámci tradičního směru, tak na úrovni velké skupiny, případně nového, jím založeného směru. Cítí se a bývá uznáván jako guru či mesiáš – náboženský, národní nebo politický.“ [Říčan 2002: 307]

V průběhu sektářské indoktrinace dochází také a to velmi intenzivně k odbourávání kritického myšlení. Člověk, který pobýval v takové sektě delší čas, tuto schopnost pomalu ztratil. Vlivem tohoto dochází také ke zhoršování psychických funkcí jako je paměť, soustředění, vnímání a také nastávají potíže v komunikaci.

Různými technikami, které měly za úkol zmanipulovat myšlení členů sekty, dochází u členů sekt k malé sebedůvěře, halucinacím z důvodu neuspokojených fyziologických potřeb a paranoie.

Sekta je také prostředí, kde dochází k různým druhům stresu, a pokud na jedince působí stres v takové míře, že si s ním neví rady, a ještě k tomu je to v delším časovém úseku, tak dojde k psychickému i fyzickému poškození. „Členové sekt obvykle trpí mnoha chorobami zapříčiněnými stresem, včetně žaludečních vředů, bolestí hlavy a svalů a vysokého krevního tlaku.“ [Portfieldová 1997: 121]

Celková imunita takového člověka je oslabena, a je proto daleko více náchylnější i k běžným nemocem. Někdy dochází i k prudkým úbytkům na váze.

[Portfieldová 1997], [Abgrail 2000], [Říčan 2002]

3.8 Neurotické a úzkostné poruchy jako následek sektářského zneužívání

„Úzkostné poruchy jsou charakteristické **chronickou nepřiměřenou úzkostí, která se může projevodat vyhocenými akutními atakami, nebo iracionálním a vystupňovaným strachem**. Nemocní nejsou schopni své pocity a z nich vyplývající jednání ovládat.“ [Vágnerová 2008: 399]

Úzkostné poruchy souvisí také s narušeným emočním prožíváním. Dochází zde k neadekvátním reakcím a emoce jsou nezvladatelné.

Při úzkosti člověk cítí pocity napětí a také obav, aniž by věděl, čeho se konkrétně bojí.

Úzkost je za normálního stavu jakýmsi varovným signálem k tomu, aby člověk jednal. Někdy stačí jenom představa.

Úzkost jako taková tedy není špatná. Horší je úzkostnost, což je jakýsi trvalejší stav a pohotovost reagovat úzkostnými prožitky.

Úzkost také souvisí se strachem. Strach je vlastně zkonkretizovaná úzkost.

Jak v případě úzkosti, tak i v případě strachu jsou fyziologické projevy stejné a i po psychické stránce je rozlišování těžké.

Když jsou potom pocity úzkosti nebo strachu dlouhodobější a intenzivnější, tak to může vyústit až v somatické poruchy.

3.8.1 Klinické projevy úzkostných poruch

„Veškeré úzkostné poruchy lze chápat jako maladaptivní způsob reagování, který neodpovídá realitě, vychází ze subjektivně pociťovaného ohrožení.“ [Vágnerová 2008: 404]

Člověk trpící úzkostí se s ní sám nedokáže vyrovnat a jako odpověď na toto jsou nepřiměřené reakce, které vedou ještě ke zhoršení potíží. Zvýšená úzkostnost se může rozvinout až do stádia různých fobií nebo atak.

3.8.2 Generalizovaná úzkostná porucha

V tomto případě trpí postižení po celý den úzkostí, o které ani neví, z čeho pochází. „Typickým příznakem jsou **pocity úzkosti**, obav, zlých předtuch a znepokojení, které je velmi obtížné, event. nemožné ovládat a kontrolovat.“ [Vágnerová 2008: 404]

Pocit úzkosti není vázán na konkrétní situaci a nemocný má obavy typu, co by se mohlo stát. Stimulem můžou být i zcela běžné podněty. Nemocný si se svou úzkostí neví rady a postupnými prožitky neurčitě úzkosti si nemocný vytvoří tzv. strach z úzkosti. Také žije v trvalém napětí a nedokáže se uvolnit. Postižený sice ví o své situaci, ale sám si nedokáže pomoci.

Při úzkosti se také deformuje emoční prožívání a uvažování. Nemocný se soustředí na podněty a situace, které by mohly v budoucnu pro něj signalizovat úzkost. Postižený se tedy mnohdy začne bát ještě dříve, než se do (pro) něj kritické situace dostane. Člověk postižený tímto onemocněním má také obvykle horší sebevědomí a trpí i komplexy méněcennosti. Úzkost také zhoršuje pozornost a paměť, takže je tímto hendikepovaný ve škole i v práci.

Při úzkostných problémech člověk často reaguje přemrštěně a neadekvátně situaci. Někdy se také stává, že úzkostný člověk se před obavou z úzkostných situací izoluje od ostatních, čímž sice kritickým situacím zabrání, ale ochuzuje se tak o sociální kontakt.

V rámci tělesných příznaků nemocný není schopen odpočívat – má tedy problémy se spánkem a s pocitem únavy. Trpí často třesem rukou, bušením srdce, dýchacími i zažívacími problémy a pocením. Úzkost se projevuje také ve strnulé mimice.

3.8.3 Fobická úzkostná porucha

Má symptomy stejné jako generalizovaná úzkostná porucha, jen se zde ještě přidávají obavy z konkrétních podnětů či situací. „Tato porucha je charakteristická **iracionálním, nepřiměřeným strachem z něčeho, co z objektivního hlediska není nebezpečné.** [Vágnerová 2008: 406]

Obavy nemocného jsou oproti obvyklému mínění z určitých situací až přemrštěné. Fobie je vlastně jakousi naučenou reakcí na podnět. Úzkost zde může vyvolat už jenom představa. Na ohrožující situace nemocný reaguje tak, že se jim vyhýbá. O svojí situaci ví, ale není si opět schopen pomoci.

3.8.4 Panická úzkostná porucha

„Jedním hlavním znakem jsou **ataky panické úzkosti**, které jsou typické náhlým začátkem, silnou intenzitou negativních pocitů a krátkou dobou trvání.” [Vágnerová 2008: 408]

Tyto stavy trvají nejvíc několik desítek minut. Úzkost zde vzniká bez příčiny a je nekontrolovatelná.

„Typický je neklid, **pocity silné úzkosti až děsu, bezvýhodnosti a bezmoci** v situaci, která je prožívána jako katastrofická, spojená s **přesvědčením o ztrátě schopnosti tuto situaci nějak ovládnout.**” [Vágnerová 2008: 408]

Člověk si potom připadá cizí sám v sobě a často také trpí strachem ze smrti, nemoci ztráty vědomí a spousty jiných věcí. Tato porucha zasahuje také rozum, takže nemocný si rozumně nedovede vysvětlit svoji nemoc.

U tohoto onemocnění jsou somatické projevy dost znatelné. Hlavně bušení srdce, třes a střídání pocitů tepla a chladu. Nemocný si potom myslí, že tyto projevy jsou příznakem jiné choroby.

[Vágnerová 2008]

3.9 Vůdce sekty

V čele sekty většinou stojí charismatický vůdce. Tedy člověk, který má mimořádné osobní kouzlo a je schopný ostatní přesvědčit o své pravdě a vést je. Pokud vůdce charisma nemá, tak staví na smyšlených historkách. Tito vůdcové o sobě častokrát prohlašují, že jsou Bohem vyvolení proroci nebo se za boha prohlašují rovnou. Tvrdí, že mají nadpřirozené dary,

prodělali různé iniciace, které je udělaly takřka dokonalými, telepaticky mohou kontrolovat členy jejich skupiny, mohou být na více místech zároveň atd. Nezřídka se také dozvídáme o množství diplomů, různých hodností a vyznamenání duchovních vůdců, které však nelze spolehlivě doložit. Někteří z vůdců sekt si přisvojují buď skutečné nebo pseudovědecké objevy, přičemž často používají jimi vytvořený žargon. Lákavé je pro mnoho vůdců mezi jinými také lékařské vzdělání: „Poučné jsou analýzy lékařské minulosti guru. Řada z nich lékařský svět důvěrně poznala. Nikoliv jako praktičtí lékaři, ale nejčastěji jako pacienti po dobu své internace v psychiatrických zařízeních.“ [Abgrail 2000: 55]

Příčinou toho, že se někdo stane vůdcem sekty, je to, že je mnohdy prostě psychicky nemocný. Může se jednat o psychotiky, paranoidní jedince, lidi, kteří mívají halucinace atd. Přičemž psychické poruchy – zvláště pak halucinace je přesvědčují o jejich mimořádném poslání. Další skupinou jsou pak různí podvodníci, kteří se chtějí obohatit.

Velmi záleží také na tom, nakolik je guru schopný přesvědčit ostatní o pravdivosti svých názorů (smyšlený příběh o sobě, jeho ideologie atd.). Někdy se také stává, že guru sice přesvědčí ostatní nějakými výmysly o sobě a ti tuto pravdu přijmou a následně ho v ní budou utvrzovat, přičemž se stane, že guru jí sám uvěří. Častou praxí guruů, jak vysvětlit svoje mimořádné poslání, je tvrzení o jejich duchovním rodokmenu, kde hrají roli význačné osobnosti. Vůdce si svoje rodokmeny často také vymýšlejí tak, aby byli podobné zakladatelům světových náboženství. Oblíbenou metodou, jak si vůdce přidá na své důležitosti, je i to, že se nechává fotit s významnými osobnostmi, což v očích ostatních podepře jeho osobu a i učení.

Další pro vůdce významnou věcí je umět dobře mluvit, aby ostatní přesvědčil o své pravdě. „Guru, a to i tehdy, je-li duševně chorý, musí dokázat přesvědčit své blízké, ale i ostatní lidi, o tom, že „mistrem“ je. K tomuto účelu je třeba, aby dokonale ovládal efektní a přitažlivou rétoriku.“ [Pokorný, Blažek, Telcová 2002: 131]

Vůdce se při svých projevech často zaobírá protikladem dobra jakožto sektou a zla, které představuje vnější svět. Častokrát oslavuje sám sebe. Významné místo v jeho rétorice má tzv. paralogické uvažování. Znamená to, že vůdcova tvrzení nemají logiku a potom mu nic nebrání, aby si obhájil, co chce. Přičemž velkou roli zde hraje jeho přání a fantazie a i případná duševní porucha.

Ve vůdcově projevu je také typické tzv. magické myšlení a kolektivní disonance. Magické myšlení znamená, že jedinec má vlivem úzkosti z vnějšího světa potřebu utíkat se k iracionálnímu. A kognitivní disonance je přehodnocení myšlenek, které se neukázaly vzhledem k realitě jako správné. Například neuskutečněné předpovědi o konci světa byly

vysvětleny tak, že vůdce sdělí ostatním, že pro záslužné chování sekty se Bůh rozhodl upustit od trestu vyhladit lidstvo.

Nejčastěji prohlásí vůdce svoje výjimečné poslání až v dospělosti a také podlá důvěryhodné přesvědčení, proč tomu tak je. Ať už vznešené rodokmeny nebo životopisy guruů jsou těžko doložitelné. Častokrát se totiž stává, že lidé, kteří znali gurma ještě před tím, než u sebe zjistil mimořádné poslání, vidí jeho život jinak. Častým prostředkem působení guru na členy sekty je strach. Členové sekty jsou zastrašováni pod záminkou konce světa a také tím, že jejich sekta vlastní jediný správný výklad světa a pokud odejdou, tak nebudou spaseni. Vůdce jsou sami přesvědčeni, že se nemohou mýlit, a toto přesvědčení přenáší i na své stoupence. Nežádka také dochází k tomu, že vůdce se považuje za bytost, která stojí nad zákonem, a že když páchá trestné činy v zájmu svého přesvědčení, tak to není nic špatného. Vůdce (nebo taktéž guru, což je synonymum pro duchovního učitele), může být někdy psychopatem, ale toto není pravidlem. Jedná se také o lidi, kteří prostě jenom sledují svoje zájmy. Ať už finanční, politické, mocenské, sexuální nebo jakékoliv jiné.

[Abgrail 2000], [Pokorný, Blažek, Telcová 2002]

4 Resocializace

4.1 Opuštění sekty

„Existují tři způsoby jak opustit sektu: *vyhnání, odchod a vyvedení*.“ [Portfieldová 1997: 123]

V případě vyhnání dojde tehdy, když je jedinec pro sektu nepohodlný. Nastává to v případech, kdy je vlivem indoktrinace a působení vůdce již v takovém psychickém a fyzickém stavu, kdy již není schopen se sám o sebe postarat a potřebuje péči ostatních. Pro sektu již není žádným přínosem: Nemůže již verbovat ostatní a také nemůže shánět peníze či jinak pracovat pro sektu. Je také zajímavé, že ostatním členům nepřijde vyhazov takového člověka divný, když sekta hlásá většinou lásku k bližnímu a v praxi se tak již nechová. Ale zde je ve hře ještě účinná manipulace. K vyhazovu dochází také, když se někdo zbytečně moc ptá a pod kritickým pohledem rozebírá učení sekty a také když porušuje sektářská nařízení. Když už k vyhazovu jednou dojde, tak toho sekta náležitě využije a celou věc udělá přede všemi členy, aby všichni dostali odstrašující příklad a děje se tak i před nově příchozími, kteří tímto získají jakýsi pocit správnosti svého jednání, protože to nejsou oni, kdo je vyhazován, ale někdo jiný, kdo nezvládl držet krok.

Nucený odchod je pro dotyčného nejhorším možným způsobem opuštění sekty, protože je nucen násilně zpřetrhat všechny vazby, které tam měl, musí také opustit způsob života, který až doposud vedl, a také vně sekty již nemá žádné sociální vazby, protože je vlivem sekty zničil. V této fázi si připadá jako vyvrženec mezi dvěma světy. Nejhorší ještě potom je, když i v tomto novém životě po odchodu ze sekty chce praktikovat její učení. Zde je potřeba velmi obětavá péče ze strany rodiny, přátel a to vše ve spolupráci z psychologem nebo psychiatrem.

Dalším způsobem opuštění je odchod. Je to asi nejmírnější způsob a dotyčný trpí maximálně zklamáním ze sekty. Důvody odchodu jsou: Zklamání a prohlédnutí mechanismů a jednání sekty a následné znechucení, nenalezení odpovědi na otázky, přetrvávající problémy, kvůli kterým člověk přišel do sekty, rozchod svědomí jedince ze svědomím vůdce/sekty, stesk po starých přátelích a rodině, školní a pracovní povinnosti, partnerské vztahy a také založení rodiny. Dobrovolný odchod ze sekty se odehrává obvykle do jednoho roku členství. A členství je záležitostí víceméně mladších lidí. „Podle výzkumů Výboru pro psychiatrii a náboženství většina členů přichází do sekt ve věku 17 až 21 let, ale málo členů je starších než 35 let, krom těch, kteří zde žijí skutečně několik desetiletí.“ .“ [Portfieldová 1997: 126]

Někdy se odchod oddaluje z důvodu, že nemá již kam jít a také nemá práci, protože vazby z vnějším světem jsou zpřetrhány. Odchodu je někdy i bráněno ze strany sekty násilím a výhružkami.

Posledním způsobem opuštění je vyvedení. V tomto případě chce jedinec v sektě zůstat a jejímu učení věří (je natolik zmanipulován). Vyvedení může být násilné, nebo nenásilné: „Výstupové poradenství, přesvědčování a rodinná terapie bývají nazývány nedonucovacími metodami. Ačkoliv tato léčba může pro členy sekty mnohdy znamenat vysoké citové vypětí a tlak na to, aby změnilí své smýšlení, tyto metody nepočítají s fyzickou silou, s jejíž pomocí by členové byli drženi mimo sektu.“ .“ [Portfieldová 1997: 129]

Člen tedy sektu nechce opustit, i když mu to očividně škodí. Jeho rodina na něm častokrát pozoruje úbytek na váze a psychické zvláštnosti. Co tedy s tím ? V západních zemích existuje již běžně specialista na vyvádění lidí ze sekty – tzv.deprogramátor. Ten na žádost rodiny nebo přátel dostane člověka ven, nějakou dobu s ním je na odlehlejších místě, kde mu podává pravdivé informace o sektě, jejich metodách indoktrinace a snaží se ho ‚deprogramovat‘ do normálního stavu tzn. před vstupem do sekty. Nežádka také dochází k násilí, ať už při únosu oběti nebo při samotném neprogramování. Otázka deprogramátorů není jednoduchá a je zde několik morálních dilemat, se kterými si lámou hlavu i soudci,

protože některé případy deprogramování končí u soudu. Na deprogramátora může podat žalobu oběť sekty nebo jiní její členové. Má deprogramátor právo omezovat několik dní nebo týdnů osobní svobodu člověka, který se stal dobrovolně členem sekty, i když mu to škodí? Na první pohled to právo určitě má z lidského hlediska i z pohledu zdravého rozumu, protože někdy to ani jinak nejde. Kdyby oběť sekty setrvala ve svém členství v sektě o nějaký čas déle, tak by jí indoktrinace a sektářské zacházení mohly uškodit třeba již nevratným způsobem. Podle zákona je to ale sporné a u soudního jednání záleží potom případ od případu. Osobně si myslím, že deprogramátor je velmi užitečný a pro rodiny obětí sekt velmi žádaný.

Někdy může ale dojít i k takovým případům, kdy deprogramátor sám je členem jiné sekty a oběť přeprogramuje zase na svoji sektu nebo došlo i k několika případům znásilnění.

Deprogramování ale není vždy stoprocentně účinné a některé oběti se po nějakém čase navracejí zpět k sektě. Jsou i studie poukazující na nevhodnost tohoto postupu a hodnotící ho jako příliš agresivní a příliš podobnou metodu brainwashingu, ale i tak si myslím, že zatím neexistuje nějaký jiný způsob vysvobození ze sekty.

[Portfieldová 1997: 129], [Pokorný, Blažek, Telcová 2002]

4.2 Období po opuštění sekty

U bývalého člena sekty jsou typické pocity odcizení a zmatku. Je to dáno tím, že teď již nepatří do důvěrně známého sektářského prostředí, ale také nepatří do prostředí vnějšího světa, protože kvůli sektě všechny vazby zpřetrhal. Někdy bývalí členové vypovídají, že se cítí jako mutanti. Zmatek je způsoben tím, že jejich pohled na svět byl již jednou vstupem do sekty zcela zásadně přeorientován, což se teď opakuje. Bývalý sektář také doplácí na absolutní uzavřenost sekty vůči vnějšímu světu, protože po tu dobu, co byl plně uzavřen v sektě, tak vnější svět (tzn. kultura, politika a jeho rodina a přátelé) podléhal změnám. Po opuštění sekty se tedy dostane do jiného světa, než který opouštěl. Záleží také, jak dlouho v sektě byl. Platí přímá úměra, že čím delší dobu, tím více času je potřeba k resocializaci.

Po opuštění si bývalý člen musí udělat pořádek i ve svém hodnotovém systému, myšlení a emočním prožívání. Teď je to teprve možné a i žádoucí. V sektě byl vystaven intenzivní a možná i rychlé indoktrinaci a jeho osobnost byla potlačována, což mohlo způsobovat konflikty v něm samém. Mohou se objevit také problémy s identitou, kterou jedinec bude opět muset najít anebo obnovit.

Další psychickou potíží bývá deprese. „Bývalí kultisté mívají nejrůznější psychické potíže. Pravděpodobně nejběžnější je deprese, která se dostavuje v prvních několika měsících po odchodu.“ [Hassan: 1994: 228]

Intenzivním pocitem bývá také zklamání. Někteří bývalí členové popisují svoje členství jako psychické a duchovní znásilnění.

V tomto období je nutné, aby dotyčného doprovázel psycholog, psychiatr nebo psychoterapeut a to vše v úzké spolupráci s přáteli a rodinou.

Oběť sekty se po odchodu někdy snaží úmyslně zapomenout na období v sektě, ale není to vůbec snadné: „Ať se snaží zapomenout a vyloučit svou zkušenost se sektou jakkoliv, běžně se stává, že jim tato zkušenost *vypluje* – jak se nazývá psychický stav v něčem velice podobný *flashbacku* po užití drogy, během něhož je člověk proti své vůli ovládnut a vhozen zpět do své odsouvané zkušenosti.“ [Portfieldová 1997: 135-136]

Toto mohou vyvolat běžné situace v normálním životě podobné zážitkům v sektě.

Těsně po opuštění sekty většina lidí prožívá tzv. *post-traumatickou stresovou poruchu*. Znamená to, že po traumatické události je provázejí nepříjemné pocity, které mohou opět situace podobné těm traumatickým. Potom následují v některých případech následující problémy:

„pocity nesmyslnosti, bezvýznamnosti

lítost nad ztraceným časem

citová propadnutí a zhroucení, která se obvykle ve větší míře vracejí až půl roku

úzkosti a panické pocity ohrožení

vztek na sebe a na sektu

pocity viny za to, co učinili v době života v sektě, pocity viny za to, že ostatní, s nimiž tento život sdíleli, je stále ještě žijí

stesk po lidech ze sekty

pocity hanby a vnitřní nejistoty

nedůvěra k lidem i skupinám

osamocenost a izolovanost“ [Portfieldová 1997: 136-137]

Některé oběti sekt se o svém období v sektě nechtějí bavit a snaží se ho potlačit, což je ale nejhorší možné řešení. Všechna zranění tímto způsobena musejí být uzdravena a to se odehrává pomocí vysvětlení motivace jednání všech zúčastněných a popisem mechanismů sekt. Důležité je pochopení ze strany rodiny a přátel a hlavně nesmí být postižený považován kvůli této zkušenosti za nějak méněcenného.

[Portfieldová 1997], [Hassan 1994]

4.3 Léčba závislosti

Délka resocializace je závislá na době setrvávání v sektě a také na stavu, v jakém se oběť vrátí. Velmi důležité je obnovovat vazby v rodině, které mohou při návratu hrát velmi důležitou roli.

Opuštění sekty také předchází rozhodnutí odejít, které je ale výsledkem (někdy dlouhého) vnitřního boje a zvažování všech pro a proti. Někteří bývalí členové sekty tvrdí, že toto rozhodnutí bylo jedno z nejtěžších, které v životě udělali.

V období, ve kterém se teď oběť nachází, je převládajícím pocitem hanba a zostuzení. Oběť se stydí jednak před sektou za to, že je opustila, a také před vnějším světem, že podlehla sektě a že na ni může být pohlíženo jako na hlupáka nebo na blázna.

Vedle rodiny a přátel zde hrají významnou roli různí terapeuti. „Bez pomoci terapeutů někteří bývalí členové řeší tyto pocity viny a studu přepracováním, alkoholem, drogami nebo sexuálními výstřelky. Jiní utečou od těchto pocitů tím, že se připojí k jiné skupině, která je zbaví odpovědnosti za své jednání a nutnosti se rozhodovat.“ [Portfieldová 1997: 138]

Bývalí členové se v rámci procesu resocializace zapojí do nějakého již státem uznávaného náboženství. Většinou však volí radikálnější odnože, protože jsou zvyklí na větší množství pravidel ze sekty. Záleží na případě konkrétního jedince, ale někdy jim je jejich psychoterapeutem doporučeno prozatím se nepřiklánět k žádnému náboženství.

Při postupném návratu do společnosti je potřeba znovu obnovit sociální vztahy a zvládnout běžné situace (jít na nákup, dostavit se někam, začít chodit do práce apod.) a postupně opět dosáhnout stavu před vstupem do sekty. Jenže právě běžné situace oběti sekty prozatím nezvládají, a tak se je s pomocí terapeuta a přátel musí po krůčcích učit znovu. Důvodem nezvládnutí těchto situací je nedostatek sebedůvěry a fakt, že jsou postaveni před svobodnou volbu, na což nebyli v sektě vůbec zvyklí a schopnost rozhodovat se postupně vymizela.

Dále potřebují dlouhotrvající péči ohledně emoční stránky. V sektě podléhaly jejich emoce vůdci a učení sekty a byly zaměřeny jednostranně. V důsledku toho emoční vývoj jedince stagnoval a po návratu si připadá jakoby bez emocí. Vhodným postupem se to ale dá napravit.

Velmi prospěšné jsou v rámci resocializace terapeutické skupiny složené z bývalých členů sekt, kteří již znají mechanismy sekt a chtějí pomoci těm, kdo tuto zkušenost získali po nich. V těchto skupinách se bývalí členové sekty cítí v porovnání s jinými skupinami asi

nejlépe. Všechny tam totiž spojuje společná zkušenost, veliké pochopení, soucit a hlavně se zde nikdo na nikoho nedívá jako na blázna.

[Portfieldová 1997]

4.4 Postup příbuzných a přátel v případě zjištění členství v sektě

Při objevu členství v sektě někoho ze svých blízkých se většinou člověk vyděsí a zažívá pocit viny z toho důvodu, že nedokázal rozpoznat zabránit členství blízké osoby v destruktivním kultu. Rodina také pocítuje velký strach z možných následků sekty a také stud nad tím, že někdo z jejich středu byl tak hloupý a naletěl sektě. V dobré, víře že se snaží pomoci, potom přátelé a rodina jedná někdy způsobem, který dotyčnému může spíše uškodit. Například mu vyhrožují násilím, ponižují ho a křičí na něj. Rodina může také podcenit situaci a doufat, že si oběť sekty pomůže sama. Blízcí někdy také nepodniknou vůbec nic, což si omlouvají tím, že oběť sama přece chtěla být členem sekty. Rodina někdy situaci zbytečně moc dramaturgizuje a přerušuje s dotyčným veškerý kontakt. Takovým přístupem se může také docílit toho, že člen sekty s rodinou bude komunikovat ještě méně anebo vůbec.

V takových případech je těžké najít kompromis mezi svobodou jedince a péčí o něj jeho rodinou.: „Hlavní obtíží blízkých bude dosáhnout nesnadné rovnováhy mezi přiznáním autonomie, nezbytné vzhledem k osobnímu a společenskému dozrání stoupence a udržení ochranného pouta, slučitelného s jeho společenským statutem.“ [Abgrail 2000:231]

Rodinám se nedoporučuje jednat samostatně, ale ve spolupráci s psychiatry, právníky, popřípadě ještě s ostatními rodinami, jejichž členové jsou v sektě, a také je dobré požádat o pomoc s občanská sdružení, která mají se sektami již zkušenosti. Velmi cenné jsou také zkušenosti bývalého člena téže sekty, se kterou se právě potýkáme, protože on zná její mechanismy z obou stran.

Existují vhodné postupy, které mohou usnadnit komunikaci a oběť více otevřít názorům ‚zvenku‘.

Členu sekty je vhodné dát najevo, že má u nás vždy dveře otevřené a že ho kdykoli rádi vyslechneme. A když této možnosti využije, tak bychom ho měli poslouchat pozorně a v žádném případě mu nedávat najevo povýšeně naše přesvědčení o špatnosti sekty. Tato naše otevřenost mu později pomůže v případném rozhodování o opuštění sekty. Oběti také není vhodné nadávat a používat odborných termínů souvisejících se sektou jako např. brainwashingu atd. Musíme také respektovat jeho volbu duchovní cesty, i když je pro něj třeba škodlivá. Také není moudré hádat se s obětí o vhodnosti sektářského učení. V této fázi

ještě není schopen se dívat na svoji sektu kritickým pohledem. Oběti je třeba vysvětlit nevhodnost chování sekty nepřímou – třeba skrze vztah oběť a jeho rodina. Můžeme mu dát najevo, že nás mrzí jeho odmítavý postoj vůči nám.

Doporučuje se také zjistit si co nejvíce informací o konkrétní sektě. A to buď z literatury anebo se zeptáme ve nějakém psychologickém centru specializovaném na sekty. Informace o sektě není vhodné získávat od stoupců téže sekty jako osoba nám blízká, protože tyto informace budou zkreslené a navíc je tu riziko, že sektáři se nás pokusí indoktrinovat.

Vždy je také užitečné vyhledat odborníka. A to ať už zkušeného psychoterapeuta anebo přímo společnost zabývající se studiem sekt.

[Portfieldová 1997], [Abgrail 2000]

4.5 Návrat jedince do společnosti

„Veškeré úsilí sekty je zaměřeno na odtržení stoupence od skutečnosti a jeho obklopení permanentní iluzí. Prvním úkolem terapeuta je tedy vrátit ho do reality.“[Abgrail 2000: 226]

Terapeut tedy musí odhalit metody sekty, kterými bylo na oběť působeno. Když se mu to podaří, tak je léčba jednodušší a také pomáhá postiženému tyto mechanismy sekty vysvětlit.

Je zde ještě riziko, že oběť si nebude chtít připustit, že naletěla na sektářské metody a byla obelstěna. Tento fakt je nutné pokorně přijmout, aby se mohlo pokračovat v resocializaci.

Co se týče obdivu bývalého člena sekty k vůdci, tak i to je potřeba uvést na pravou míru. Ideologie a mechanismy sekty dovedly bývalého člena do (ne zrovna dobrého) stavu, ve které se teď nachází. A ten by si měl uvědomit, že ideologie a sektářské mechanismy bez vůdce nemohou fungovat. Jinými slovy vůdce a ideologie jsou jedno. Je-li tedy špatná ideologie a způsoby jednání s lidmi, je špatný i vůdce.

Oběti je také třeba pomoci překonat zpřetrhání vazeb ze sektou a následný pocit samoty. To se dá vyřešit tak, že se oběť stane členem nějakého kroužku nebo zájmového sdružení. Ovšem až ve fázi, kdy ji na to psychoterapeut připraví a budou překonány negativní pocity k lidem vně sekty.

Je zde i problém s ideologií, která nahradila jedincův úsudek. Jedním z jeho motivů, proč vstoupit do sekty, bylo hledání odpovědí na určité otázky a po čas, který byl v sektě, tyto

otázky a vůbec i ostatní rozhodování nemusel řešit a byl zvyklý na život podle vůle sekty. To vše po jeho vystoupení padá a jedinec musí opět začít hledat odpovědi na svoje otázky a znovu se učit samostatnému rozhodování. Tato fáze může pro něj být kritická, ale celý proces navrácení do společnosti probíhá již pod vedením psychoterapeuta, kterému vydatně pomáhá rodina a přátelé, takže je to na dobré cestě a v dobrých rukou.

Bývalý člen sekty vlivem jejího učení upravil také svoji životosprávu, kterou po celý pobyt v sektě považoval za správnou, a je pro něj obtížné teď úplně vše naráz měnit a přijmout normální rytmus života.: „Je však nezbytné dosáhnout toho, aby připustil, že návrat ke skutečnosti předpokládá přijetí „banálnosti“ „normálního“ života, který se stal nezáživným v důsledku rituálů praktikovaných „většinou“ lidí.“ [Abgrail 2000: 228]

Velmi účinné v procesu resocializace je také setkání s bývalými sektáři, kteří si prošli tím samým procesem a již jsou plně navraceni do normální společnosti. Na jejich příkladu oběť může vidět z odstupu skutečné plody působení sekty.

Při terapii je potom jedním z hlavních úkolů terapeuta naučit oběť opět samostatnému životu. V rámci tohoto je důležité také obnovení emotivity, protože sekta předepisovala chování svých členů do nejmenších detailů, tak u oběti postupně zanikala schopnost prožívat emoce. Na terapeutovi je, aby u svého klienta opět rozvinul emotivitu. Oběť se musí také zbavit pocitu viny za to, že má nějaké emoce a touhy.

Při resocializaci je důležité se také znovu vrátit do práci. Záleží ovšem, jak dlouho oběť byla členem sekty a nakolik byla indoktrinace úspěšná. „Vstup do sekty je provázen ztrátou společenského statusu a odborné kompetence. Znovuzačlenění bude tím riskantnější, čím byla roztržka delší.“[Abgrail 2000: 228]

Je tedy důležité opětovné získání společenského statusu a autonomie. V některých případech je bývalý člen sekty zapsán na různé kurzy, které mu pomohou dohnat ztracené dovednosti.

Pomoc bývalému členu sekty se řídí následující posloupností:

1. V první fázi řeší různé sociálně-právní rozhodnutí rodina, a přátelé ve spolupráci s terapeutem. Je to z důvodu neschopnosti oběti účastnit se těchto úkonů anebo její neochoty.
2. V další fázi má rozhodující slovo terapeut, který si oběť postupně nakloní ke spolupráci.
3. Dále následuje zorientování se v poruchách, které vyvolala činnost sekty a zorientování se v nich. Terapeut seznamuje oběť také s mechanismy sekty a vysvětluje jejich odvrácenou tvář.
4. Terapeut se snaží poskládat obrázek osobnosti oběti před vstupem do sekty.

5. Oběť ve spolupráci s terapeutem dává do pořádku svoji osobnost a návyky.
6. V poslední fázi je bývalý člen sekty opět začleněn do společnosti.

[Abgrail 2000]

4.6 Asertivita jakožto prostředek obrany proti sektám

Když se o někom řekne, že je asertivní, tak to znamená, že se dokáže prosadit, aniž by utlačoval jiné. Je to takový střed mezi agresivitou a submisivitou. Asertivní člověk dokáže s přehledem odmítnout pozvání nebo nabídku a necítí se při tom provinile. Je to také schopnost, která se dá do určité míry osvojit. Asertivní člověk je do jisté míry i nezávislý. Takové lidi nemají verbíři sekt moc rádi, protože se s nimi nedá manipulovat. Asertivní člověk si je při rozhovoru s někým jistý tím, co chce, a nenechá si vnutit něco jiného. Při asertivním jednání padají jasné a zřetelné výrazy, kdežto při manipulaci se mlží.: „Manipulační chování je protipólem asertivity. Jeho záłudnost spočívá v tom, že na první pohled nemusí být jasné, o co jde.“[Capponi, Novák 1992: 13]

Každý člověk má také svá tzv. asertivní práva. Podle nich člověk nemusí nikomu vysvětlovat svoje chování, může si názor měnit, jak on sám chce, sám si posoudí, jak moc je odpovědný za činy druhých lidí, má také právo udělat chybu anebo si prostě nevědět rady.

S tímto vědomím se myslím možnost vstupu do sekty alespoň trochu eliminuje.

[Capponi, Novák 1992]

4.7 Pozitivní myšlení jako prostředek pomáhající vyrovnat se s následky pobytu v sektě.

Jelikož se dlouhodobě zabývám studiem pozitivního myšlení, napadlo mě, že tento směr může být velice užitečný i v případech resocializace. V sektě je člověku totiž vštěpován určitý destruktivní model myšlení sloužící potřebám sekty a vůdce. Po odchodu ze sekty se oběť musí tohoto modelu zbavit – to znamená, že musí nejprve poznat a pochopit mechanismy sekty a uznat jejich destruktivnost. Po tomto procesu se může teprve zabývat způsoby myšlení, které mu budou k užítku. A podle mého názoru je pozitivní myšlení jedním ze způsobů, jak dovést takovou oběť (i kohokoli jinému) k šťastnějšímu a plnějšímu životu.

Na poli pozitivního myšlení mě nejvíce zaujali autoři Peale, Carnegie, Hill a svým způsobem i prof. Vladimír Smékal a Jaro Křivohlavý. V následujících řádcích bych rád nastínil hlavní myšlenky tohoto směru.

Pastor Norman Vincent Peale celosvětově proslulý knihou *Síla pozitivního myšlení* kombinuje velmi zajímavým způsobem náboženství a psychologii. Například doporučuje vypsát si z bible citáty zabývající se pozitivními hodnotami jako víra, vítězství, důvěra k Bohu a prosperita. V zásadě jde o to naučit se spoléhat se na Boží pomoc a ochranu a nezabývat se tolik vlastními omezenými schopnostmi. Doporučuje také časté citování těchto biblických myšlenek. Má za to, že touto technikou se pozitivní myšlenky dostanou do podvědomí a pozitivně ovlivní jednání člověka.

Další myšlenkou je přesvědčení, že změnou smýšlení člověk změní svůj život.

Peale také radí zabývat se namísto negativních těmi pozitivními a hledat způsoby, jak těch pozitivních dosáhnout.

Dale Carnegie se soustředí spíše na řešení organizačně-pracovních problémů, vlivem starostí na psychiku, rozvržením času a podrobnou analýzou problémů.

Velmi se mi líbil následující postup zbavování se starostí:

1. Položte si otázku: „Co nejhoršího se mi může stát?“
2. Připravte se to přijmout, pokud nebude zbytí.
3. Pak se v klidu snažte tu nejhorší alternativu nějak vylepšit.“ [Carnegie 1993:39]

Jak Peale, tak i Carnegie doporučují terapii prací. Když má člověk dostatek prostoru se zabývat nějakou svou starostí, tak ho to může dohnat až k zoufalství. Ale když svou mysl zaměstná nějakou smysluplnou činností, tak pro onu starost nezbude již místo a trápení je pryč.

Napoleon Hill si je v mnohém s Pealem podobný, i když Hill problematiku úspěchu jakoby rozebírá více dopodrobna a na problémy se snaží dívat spíše jako na výzvu jejímž překonáním se stáváme lepší. Oběma výše jmenovaným autorům je také vlastní poukazovat na životní obtíže optikou delšího časového úseku. Tím se problém potom nezdá tolik neřešitelným.

Vladimír Smékal se potom více zabývá psychologickými problémy jako je sebedůvěra, nejistota, nerozhodnost, beznaděj apod. Tyto problémy navrhuje řešit důkladnou analýzou s několikabodovým rozbořením, popřípadě vyvodit závěr po konzultaci s odborníkem. Například když si je někdo vědom nepříjemných pocitů při komunikaci s druhými, tak Smékal doporučuje přesně rozebrat právě tu situaci kdy nepříjemné pocity vznikají, dalším krokem je vedení dialogu buď sám se sebou anebo s psychoterapeutem. Cílem těchto dialogů je dostat se k jádru problému a pojmenovat konkrétní věc způsobující problém. Posledním bodem je práce na odstranění překážky. Nezřídka jde o vytváření si nových myšlenkových postupů. Zaujal mě také konstruktivní přístup k neúspěchu. Smékal zde definuje dva typy lidí: Smolaře a vítěze. Smolař pořád jenom nad svými neúspěchy nařiká a soustředí se na onu

negativní skutečnost. Kdežto vítěz si z porážky vždy dokáže vzít ponaučení, analyzovat důvody nezdaru a najít také motivaci k dalšímu cíli snažení.

Přínos Jara Křivohlavého tomuto směru pro mě spočívá zase v tom, že se zabývá myšlenkovými postupy směřujícími k dosažení a také zlepšení pozitivních hodnot jako je odpuštění, přátelství, radost, moudrost, sebezřetivost a vztah člověka k transcendentním hodnotám.

Velkým přínosem těchto autorů je bezesporu jejich životní zkušenost a jejich originální způsoby řešení problémů. Kdyby nám tento směr už v ničem nebyl přínosný, tak alespoň v tomto.

[Peale 1994], [Hill 1996], [Smékal 2006], [Křivohlavý 2004], [Carnegie 1993]

5 Závěr

Tato práce mně umožnila blíže poznat některé destruktivní kultury fungující u nás a blíže nahlédnout do jejich ideologie, organizace a působení. Rozdělení náboženských směrů na destruktivní a nedestruktivní není až tak jednoduché. Hranice jsou mnohdy velmi úzké. Ale v zásadě platí to, že kdekoli dochází ať už k psychickému, nebo fyzickému poškození, tak se jedná o destruktivní kult. Zaujala mě propracovanost náborových metod, ale také i chladnokrevnost vůdců, kteří je používají. Vůdce je většinou přesvědčen o správnosti svého jednání.

Velmi pozoruhodné byly životní příběhy vůdců sekt a jejich vývoj směřující k založení sekty. Mnohé tyto osudy jsou si podobné: neúplná rodina, komplexy méněcennosti, neuspokojené touhy, touha po moci, penězích a sexu a také přítomnost patologického jednání. Naneštěstí i přes to všechno je vůdce vždy schopen nějakým způsobem zaujmout některé lidi a vést je.

I lidé stávající, se členy sekt mají také určité sjednocující prvky jako emoční nestabilita, potřeba již hotových odpovědí, útěk k iracionálnímu, ale také sem patří lidé vyrovnávající se s životními ranami. Důležité je být pevně zakotven ať už v rodině, nebo v sociálním prostředí, kde člověk žije. Ten je potom vůči verbířům sekt odolnější.

Před psaním této práce jsem těmito lidmi trochu pohrdal a myslel jsem si, že sekta musí být rozpoznatelná na první pohled. Ale je to mnohem složitější. Například když je na člověka použita technika bombardování láskou, tak člověk snadno podlehne.

Myslím si, že o této problematice by měla probíhat osvětová činnost hlavně mezi studenty středních a vysokých škol. Mladí lidé jsou ještě nezkušení, díky čemuž jsou méně odolní vůči verbířům.

Co se týče metod pozitivního myšlení, tak si myslím, že by se mohly osvědčit v procesu resocializace, ale záleží na každém, k čemu se v tomto obtížném období upne.

Závěrem lze říci, že obranou proti sektám je zdravé kritické myšlení. Při kontaktu s jakýmkoli náboženským směrem se vyplatí si nejdříve zjistit informace o něm z více zdrojů, být velmi pozorný k projevům členů tohoto hnutí a třeba se jich ptát na jejich postoj vůči vnějšímu světu. To, jestli je daný směr destruktivní, se dá zjistit také podle požadavků vůdčí osoby a jejímu požadavku na poslušnost při dodržování příkazů, jejich situaci v rodině, chtít po nich vyjádření k nejrůznějším problémům společnosti a životním otázkám, zeptat se na zkušenosti lidí, kteří jsou členy. Pokud se jedná o destruktivní kult, tak pomocí těchto otázek bychom měli zjistit otevřenost vůči světu a směřování náboženského hnutí. A pokud se nám

něco nezdá, tak můžeme kontaktovat Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů, která už má letitou zkušenost s destruktivními kulty.

6 Použitá literatura

- Smékal, V. 2006. *Viš, jak žít?*. Brno: Cesta
- Pokorný, V.; Blažek, R.; Telcová, J. 2002. *Nebezpečí sekt*. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky r. s.
- Peale, N. 1994. *Síla pozitivního myšlení*. Olomouc: Knižní klub
- Abgrail, J.-M. 2000. *Mechanismus sekt*. Praha: UK v Praze - Nakladatelství Karolinum
- Křivohlavý, J. 2004. *Pozitivní psychologie*. Praha: Portál
- Vojtíšek, Z. 2004. *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*. Praha: Portál
- Portfieldová, K. 1997. *O sektách*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny
- Carnegie, D. 1993. *Jak se zbavit starostí a začít žít*. Praha: Talpress
- Vágnerová, M. 2008. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál
- Hill, N.; Stone, C. 1996. *Pozitivním myšlením k úspěchu*. Praha: Pragma
- Capponi, V.; Novák, T. 1992. *Jak se prosadit: Asertivně do života*. Praha: Svoboda
- Cantelmi, T.; Cacaceová, C. 2008. *Černá kniha satanismu: Psychosociální aspekty vlivu na mladou generaci*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří
- Štampach, I. 2008. *Přehled religionistiky*. Praha: Portál
- Vojtíšek, Z. 2007. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*. Praha: Beta Books
- Vojtíšek, Z. 1998. *Netradiční náboženství u nás*. Praha: Dingir
- Kol. autorů. 1998. *Malý slovník sekt*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří
- McDaniel, J. 2000. *Living from the center: Spirituality in an Age of Consumerism*. St. Louis: Chalice Press
- Říčan, P. 2002. *Psychologie náboženství*. Praha: Portál
- Hassan, S. 1994. *Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultů*. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka
- Barrett, D. 1998. *Sekty, kulty, alternativní náboženství*. Praha: Nakladatelství Ivo Železný
- Dokumenty Katolické církve (1986-1994). 1997. *Sekty a nová náboženská hnutí*. z it. Originálu Sette e Noovi monumentu religiosit přeložila J. Gruberová. Praha: Zvon

7 Internetové zdroje

<http://www.sekty.cz/>

<http://sweb.cz/vit.p/>

<http://www.ex-cult.org/>

<http://www.sekty.net/Data/Materialy/Baba/ebabamenu.php>

8 Přílohy

8.1 Dotazník

Univerzita Pardubice
Filozofická fakulta

Názor obyvatelstva na nebezpečí sekt a jejich mechanismů

Teorie:

- 1) Jakou roli hraje věk a vzdělání ?
- 2) Věděli již respondenti před vyplněním dotazníku o této problematice ?

Hypotézy:

- 1) Se zvyšujícím věkem budou respondenti odpovídat na otázku č. 6 záporně.
- 2) Se zvyšujícím se vzděláním budou respondenti více informováni.
- 3) Respondenti, kteří studují nebo studovali humanitní směr, budou o dané problematice více informováni.

Proměnné, které jsou nejdůležitější:

- 1) Věk
- 2) Profesní zaměření/obor studia

Výzkumné nástroje:

Dotazník

Univerzita Pardubice
Filozofická fakulta

Vážení respondenti, vyplněním tohoto nenáročného dotazníku nám pomůžete udělat si jasnější obraz o nebezpečí destruktivních náboženských kultů. Děkujeme.

Odpovědi zakroužkujte. Je třeba označovat jednoznačně a čitelně.

1) pohlaví: muž/žena

2) Vaše nejvyšší dosažené vzdělání:

základní vyučen maturita vyšší odborné vysokoškolské

3) Vaše profesní zaměření (studium) je charakteru humanitního/přírodního

4) Váš věk: 16-19 20-25 25- 30 30- 40 40-55 55- 65 více

5) Znáte nějaké destruktivní kultury na území ČR?

Ano/ne

6) Myslíte si, že členství v destruktivním náboženském kultu může jedincovo psychické zdraví vážně poškodit ?

Ano/ne

7) Setkali jste se vy, anebo váš známý s destruktivním kultem?

Ano/ne

8) Myslíte si, že osvěta ohledně destruktivních náboženských kultů je dostatečná?

Rozhodně ne ne nevím ano rozhodně ano

Za vyplnění dotazníku děkuje student 3. ročníku filozofické fakulty Univerzity Pardubice
Miloslav Michal

Výsledky dotazníku

- 1) Hypotéza: Se zvyšujícím se věkem budou respondenti odpovídat na otázku č. 6 záporně.
 - Tato hypotéza se potvrdila. Záporně odpovědělo 53%.
- 2) Hypotéza: Se zvyšujícím se vzděláním budou respondenti spíše pro. Tato hypotéza se potvrdila. Kladně odpovědělo 65% respondentů.
- 3) Respondenti, kteří studují nebo studovali humanitní směr, budou odpovídat spíše kladně.
 - Tato hypotéza se potvrdila. Humanitních respondentů s kladnou odpovědí je 70%.